

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี	
รับที่.....	144
วันที่.....	เวลา 16.05

1/91
15 ธันวาคม 2549

ที่ สค ๐๐๐๑/๓๗๑

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 16.05
๑๒๘ อาคารพญาไทพลาซ่า ชั้น ๒๗ กทม. ๑๐๕๐๐

15 มีนาคม ๒๕๕๑

เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง "การเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา" จำนวน ๑ ชุด พร้อมสำเนา จำนวน ๑๐๐ ชุด

ด้วย พระราชบัญญัติสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๓ กำหนดให้ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี ในปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคมเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ที่บัญญัติไว้ใน หมวด ๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

ในการนี้ สภาที่ปรึกษาฯ ได้มีมติในคราวประชุม ครั้งที่ ๔/๒๕๕๑ เมื่อวันที่วันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ ให้เสนอความเห็นและข้อเสนอแนะเรื่อง "การเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา" ต่อคณะรัฐมนตรี โดยมีรายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดดำเนินการต่อไปด้วย จะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวพรรณราย ชันถกิจ)

เลขาธิการสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักกิจการสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โทร. ๐-๒๖๑๒-๕๒๒๒ ต่อ ๒๒๒, ๒๒๕

โทรสาร ๐-๒๒๑๖-๕๒๒๒

**ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
เรื่อง
การเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี
(FTA)
ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา**

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร
ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
เรื่อง “การเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรี (FTA)
ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา”

1. ความเป็นมา

ความไม่คืบหน้าของการเจรจาการค้าพหุภาคีภายใต้องค์การการค้าโลก ทำให้สหรัฐอเมริกาและรัฐบาลของประเทศกำลังพัฒนามากมาย เช่น ประเทศไทย ได้ผลักดันให้เกิดการเจรจาความตกลงการค้าเสรี (FTA- Free Trade Agreement) ขึ้น ทั้งที่เป็นการเจรจาระดับทวิภาคีและระดับภูมิภาค สำหรับประเทศไทยนั้น ขณะนี้ได้ลงนามในความตกลงการค้าเสรีไปแล้วกับประเทศออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และได้ทำความตกลงการค้าเสรีกับประเทศจีน ในส่วนที่เป็นสินค้าที่ตกลงกันได้ก่อน (Early Harvest) และข้อตกลงกับประเทศดังกล่าว เริ่มส่งผลกระทบต่อประชาชนและผู้ประกอบการภายในประเทศ โดยเฉพาะภาคการเกษตร ดังนั้น เมื่อประเทศไทยทำการเจรจาความตกลงการค้าเสรีกับประเทศสหรัฐอเมริกา จึงมีผู้ให้ความสนใจเป็นพิเศษ เนื่องจากสหรัฐเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองของโลก มีอำนาจการต่อรองสูง และเสนอสาระการเจรจาแบบครอบคลุมเบ็ดเสร็จ (Comprehensive)

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากทุกภาคส่วนของสังคม มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในประเด็นปัญหาเศรษฐกิจและสังคม เล็งเห็นความสำคัญของผลประโยชน์และผลกระทบทั้งในระยะสั้นและระยะยาวของการเจรจาทำความตกลงการค้าเสรีที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงได้ทำการศึกษาและจัดประชุมเวทีนโยบายสาธารณะ เพื่อระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนและสังเคราะห์ความเห็น เพื่อเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรี ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ

2. วิธีการศึกษาและการดำเนินการ

สังเคราะห์งานวิจัย เอกสารและรายงานต่างๆ จัดสัมมนาระดมความเห็นจากทุกภาคส่วน เชิญวิทยากรและผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นหลายครั้ง เพื่อจัดทำเป็นความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษา ต่อคณะรัฐมนตรี

3. ข้อเท็จจริงและสถานการณ์ของปัญหาและผลกระทบจากการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศจีน ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

การเจรจาทำความตกลงกับทั้งสามประเทศนั้น เริ่มส่งผลกระทบให้เห็นเป็นลำดับ เช่น ทำให้ผักและผลไม้ของประเทศจีนไหลทะลักเข้าสู่ประเทศไทยมากขึ้น ราคาเฉลี่ยของกระเทียมหอมหัวใหญ่ และหอมแดงลดต่ำลง เกษตรกรที่ปลูกหอม กระเทียมต้องลดพื้นที่เพาะปลูกลง เกิดผลกระทบต่อเกษตรกรที่ปลูกผักและผลไม้เมืองหนาวมากกว่า 200,000 ครัวเรือน หรือประมาณ 1 ล้านคน ในขณะที่สินค้านำเข้าจากออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ส่งผลกระทบอย่างหนักต่อเกษตรกรที่เลี้ยงโคนม โคนม ตัวอย่างเช่น เกษตรกรทยอยขายโคนมทิ้งไปแล้วถึง 20-30 % เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมประมาณ 1 ล้านครัวเรือน ก็กำลังจะประสบผลกระทบเช่นเดียวกัน ทั้งๆ ที่ข้อตกลงเพิ่งมีผลเมื่อต้นปี พ.ศ. 2548

4. สาระการเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ และคาดการณ์ผลกระทบ

4.1 ภาพรวม

การเจรจาการค้ากับสหรัฐฯ นั้น มีการเจรจากรอบกลุ่มเปิดเสรีรวม 23 หัวข้อ แต่ผลประโยชน์ที่ประเทศไทยได้รับจะเป็นเพียงผลประโยชน์ในระยะสั้นและในขอบเขตจำกัด ในขณะที่เกิดผลกระทบในระยะยาวกับหลายภาคส่วนของสังคม เช่น เกษตรกร ผู้บริโภค ผู้ป่วยและผู้ประกอบการเป็นจำนวนมาก หากประเทศไทยลงนามในความตกลงการค้าเสรีกับสหรัฐฯ ด้วยเนื้อหาแบบเดียวกับที่ประเทศอื่นๆ ได้ลงนามไปแล้ว ประเทศไทยต้องแก้ไขกฎหมายหลายฉบับ นอกจากนี้ ยังเป็นการผูกมัดให้ประเทศไทยต้องใช้ระบบอนุญาโตตุลาการให้ครอบคลุมอย่างกว้างขวาง ในการระงับข้อพิพาทระหว่างนักลงทุนสหรัฐฯ กับรัฐบาลไทย ซึ่งจะกระทบกับอำนาจแห่งรัฐ กระทบต่อระบบศาล ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงอำนาจอธิปไตยของประเทศในภาพรวม

4.2 การเงิน การคลัง และการธนาคาร

ข้อเรียกร้องของฝ่ายสหรัฐฯ ให้ใช้หลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) และต้องการให้ประเทศไทยเปิดเสรีทั้งหมด ยกเว้นที่ระบุไว้ในรายการ Negative List มีผลให้ผู้ประกอบการของสหรัฐฯ มีสิทธิเข้ามาประกอบกิจการธนาคาร สถาบันการเงินอื่นๆ และบริการทางการเงินรูปแบบต่างๆ เท่าเทียมกับคนไทยและการเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายเงินทุนดังกล่าวจะกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและเสถียรภาพของค่าเงินบาทของประเทศ

4.3 การเกษตร

การเปิดตลาดสินค้าเกษตร อาจทำให้สินค้าเกษตรบางรายการของประเทศไทยสามารถส่งออกไปยังสหรัฐฯได้มากขึ้นและโดยสะดวก แต่เป็นผลดีในระยะสั้นเท่านั้น เนื่องจากอัตราภาษีของสหรัฐฯ มีอัตราที่ต่ำอยู่แล้วในขณะที่สหรัฐฯ กำลังดำเนินการเจรจากับประเทศต่างๆ เป็นจำนวนมาก แต่สิ่งที่ประเทศไทยได้รับจะหมดไปในระยะเวลาอันสั้น ในทางตรงกันข้ามการเปิดตลาดสินค้าเกษตรหลายรายการ เช่น ข้าวโพด ถั่วเหลือง เป็นต้น จะสร้างผลกระทบต่อเกษตรกรนับล้านครอบครัว เกษตรกรไทยไม่สามารถแข่งขันได้ มิใช่เกิดขึ้นเนื่องจากต้นทุนการผลิตของไทยสูงกว่า แต่เกิดขึ้นเนื่องจากสินค้าเกษตรของสหรัฐฯ ได้รับการอุดหนุนเป็นจำนวนเงินมหาศาล ทั้งที่เป็นการอุดหนุนภายใน (Domestic Support) และการอุดหนุนการส่งออก (Export Subsidy) และเป็นการยากที่สหรัฐฯ จะลดการอุดหนุนดังกล่าวได้ภายใต้การเจรจาข้อตกลงแบบทวิภาคี เนื่องจากมีข้อผูกพันตามกฎหมายเกษตรของสหรัฐฯ (Farm Act 2002) ที่ให้การอุดหนุนไว้เป็นเวลา 10 ปี นอกจากนี้ การเปิดตลาดสินค้าเกษตรยังรวมถึงการเปิดให้พืชดัดแปลงพันธุกรรม (GM Crops) ซึ่งบริษัทสหรัฐฯ ผู้ขาดตลาดอยู่เข้ามาแทนที่พันธุ์พืชทั่วไป (Conventional Crops) ซึ่งจะส่งผลให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง ทั้งต่อเกษตรกร ผู้บริโภค การส่งออก และความมั่นคงทางอาหารของประเทศในระยะยาว

4.4 ทรัพย์สินทางปัญญา

สหรัฐฯได้เจรจาขอให้ไทยเพิ่มมาตรฐานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามากกว่าข้อตกลงทริปส์ (TRIPs : Agreement on Trade-Related Aspect of Intellectual Property Rights) ภายใต้องค์การการค้าโลก (WTO) และมากกว่าข้อตกลงทรัพย์สินทางปัญญาที่สหรัฐฯ ทำกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งจะทำให้เกิดการผูกขาดยา ทำให้ยามีราคาแพง เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงยาของประชาชน และส่งผลกระทบต่อโครงการหลักประกันสุขภาพของรัฐบาล ในขณะที่การเรียกร้องให้ไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาคุ้มครองพันธุ์พืช (UPOV 1991) และสนธิสัญญานูดาเปสต์ (Budapest Treaty) รวมถึงการขยายการคุ้มครองสิทธิบัตรให้ครอบคลุมสิ่งมีชีวิตทุกประเภท จะทำให้สหรัฐฯ เข้ามาใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และทรัพยากรชีวภาพต่างๆ ในประเทศไทยได้โดยสะดวก และไม่ต้องทำสัญญาแบ่งปันประโยชน์ ในขณะที่เกษตรกรต้องจ่ายค่าเมล็ดพันธุ์แพงขึ้น นอกจากนี้ ข้อเรียกร้องให้มีการใช้กฎหมายเครื่องหมายการค้าแทนการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) จะทำให้บริษัทสหรัฐฯ สามารถแอบอ้างยี่ห้อของข้าวหอมมะลิและสินค้าที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นของไทยได้โดยง่าย

4.5 การค้า การบริการ การลงทุน และภาคอุตสาหกรรม

4.5.1 การค้า การบริการ การลงทุน

สหรัฐฯได้เรียกร้องให้ประเทศไทยเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายเงินทุนและเปิดเสรีการลงทุนทุกประเภททั้งระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งจะมีผลให้เงินทุนไหลเข้าออกรุนแรงและรวดเร็วมากขึ้น สร้างความผันผวนและแรงกดดันต่อค่าเงินบาทและยังมีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้นกว่าวิกฤติเศรษฐกิจ เมื่อปี พ.ศ.2540 โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมาตรการในการควบคุมเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเงินปฏิบัติได้ยากขึ้น นอกจากนี้ การเปิดเสรีภาคลงทุนและบริการจะมีผลให้ต้องแปรรูปรัฐวิสาหกิจ เช่น ไฟฟ้า ประปา องค์การเภสัชกรรม โทรคมนาคม และขนส่ง ทำให้ต่างชาติสามารถเข้ามาถือหุ้น โดยไม่จำกัดสัดส่วน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ การให้บริการพื้นฐานสาธารณะ ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อประโยชน์ต่อสาธารณะมากกว่าการแสวงหากำไร อย่างไรก็ตามการเปิดเสรีในบางสาขา เช่น โทรคมนาคม อาจทำให้ผู้บริโภคได้ประโยชน์ หากแต่ต้องอยู่บนพื้นฐานของการเปิดเสรีที่มีการแข่งขันอย่างเต็มที่ และมีการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อป้องกันการผูกขาดอย่างมีประสิทธิภาพ การเปิดเสรีภาคบริการอื่นๆ เช่น โรงแรมและการท่องเที่ยว มีผลกระทบต่อผู้ประกอบการรายย่อย และทำให้ต่างชาติได้ประโยชน์จากทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวของชาติ แทนที่จะเป็นประโยชน์ต่อคนไทย นอกเหนือจากนี้ การเรียกร้องให้เปิดเสรีการเคลื่อนย้ายเงินทุน ทำให้การโอนเงินออกนอกประเทศสามารถทำได้โดยไม่มีข้อจำกัด การงดเว้นการเก็บภาษีศุลกากรจากการซื้อขายสินค้าทางอิเล็กทรอนิกส์ จะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างสำคัญ

4.5.2 ภาคอุตสาหกรรม

ประเทศไทยจะต้องลดภาษีนำเข้าเป็นศูนย์แก่สินค้าสหรัฐฯ คิดเป็นมูลค่าประมาณ 5,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ 71% ของมูลค่าการนำเข้ารวมต่อปี โดยแลกกับการที่สหรัฐฯ จะลดภาษีนำเข้าเป็นศูนย์แก่สินค้าไทยประมาณ 8,100 รายการ การลดภาษีดังกล่าวสร้างผลกระทบต่อประเทศไทยมากกว่า เนื่องจากอัตราภาษีสินค้าของไทยสูงกว่าอัตราภาษีของสหรัฐฯ มาก ในขณะที่ผลประโยชน์ที่ประเทศไทยได้รับจะขึ้นอยู่กับภาระเจรจาในประเด็นกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (Rules of Origin) โดยหากกฎดังกล่าว มีความเข้มงวดและไม่เหมาะสม ก็อาจทำให้สินค้าส่งออกของไทยไม่ได้รับประโยชน์จากสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร

4.6 สังคมและวัฒนธรรม

การทำความเข้าใจความตกลงการค้าเสรี นอกจากจะกระตุ้นให้เกิดค่านิยมในการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นและสินค้าฟุ่มเฟือยเพิ่มขึ้นแล้ว ยังส่งผลต่อการนำเข้าสินค้าทางวัฒนธรรมต่างประเทศ ซึ่งอาจไม่เป็นผลดีต่อสังคมและคุณค่าทางวัฒนธรรมไทยในอนาคต

5. ข้อเสนอแนะ

1. ขอให้รัฐบาลชะลอการเจรจาออกไปก่อนจนกว่าจะมีความพร้อม
2. ในระหว่างที่ชะลอการเจรจา ขอให้มีการดำเนินการ ดังนี้

2.1 กำหนดยุทธศาสตร์การค้าระหว่างประเทศ ภายใต้หลักการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างคุณภาพของการพัฒนาที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับการเปิดเสรีที่เหมาะสม โดยที่รัฐบาลต้องปฏิรูประบบเศรษฐกิจ เพื่อรองรับการค้าเสรี สร้างขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างกระบวนการเรียนรู้ระหว่างภาครัฐกับภาคการผลิต การลงทุน การบริการการเงิน และภาคสังคม ก่อนเจรจาเปิดเสรีการค้ากับต่างประเทศ

2.2 ขอให้รัฐบาลให้ความสำคัญกับการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีในลักษณะของพหุภาคีมากกว่าทวิภาคี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับสหรัฐฯ และประเทศอุตสาหกรรมอื่นๆ เนื่องจากการมีหลายประเทศร่วมกันเจรจาต่อรองจะมีอำนาจการต่อรองและเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยมากกว่า และควรให้ลำดับความสำคัญกับการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ใกล้เคียงกันก่อน

2.3 ทำการศึกษาวิจัยถึงผลประโยชน์และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อทุกภาคส่วนอย่างรอบคอบและรอบด้าน โดยศึกษาจากความตกลงที่ประเทศไทยได้ลงนามและมีผลบังคับใช้แล้ว ตลอดจนศึกษาผลกระทบของความตกลงกับประเทศที่ได้ลงนามกับสหรัฐฯ ก่อนหน้านี้ โดยครอบคลุมทั้งประเด็นทางเศรษฐกิจ ผลกระทบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคงและอธิปไตยของชาติ

2.4 เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนได้เสียได้มีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาวิจัย การตัดสินใจ การป้องกัน การเยียวยาผลกระทบ และการจัดการกลี้ยกล่อมผลประโยชน์ของกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความตกลงการค้าเสรีไปยังผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง เป็นต้น

2.5 ไม่ว่าจะมีความหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้หรือไม่ก็ตาม สภาที่ปรึกษาฯ เห็นว่าการจัดทำเจรจาความตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศใดหรือกลุ่มประเทศใดก็ตาม มีผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมไทย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างกระบวนการศึกษา ตรวจสอบ

ติดตาม ประเมินผล และการได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ก่อน ทั้งในช่วงก่อนการเจรจา และ หลังการเจรจาเสร็จสิ้น ดังนี้ :-

1) ในหลักการทั่วไปไม่ว่ารัฐบาลจะทำความตกลงการค้าเสรีกับประเทศใด ก็ตาม ขอให้รัฐบาลแจ้งกรอบการเจรจาต่อรัฐสภา เพื่อขอความเห็นชอบหรือให้รัฐสภารับทราบก่อน การเจรจาไม่น้อยกว่า 6 เดือน เพื่อให้มีความโปร่งใส และรัฐสภาสามารถศึกษา และเสนอแนะความเห็นรวมทั้งติดตาม ตรวจสอบการเจรจาว่าเป็นไปตามกรอบหรือไม่ แม้ว่ารัฐบาลได้เริ่มการเจรจากับ สหรัฐอเมริกาไปแล้ว ขอให้รัฐบาลแจ้งกรอบการเจรจาต่อรัฐสภา เพื่อขอความเห็นชอบหรือให้รัฐสภารับทราบ เพื่อเปิดโอกาสให้กระบวนการทางรัฐสภาตรวจสอบการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหาร นอกเหนือจากกระบวนการทางรัฐสภาแล้ว ก็ควรให้สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีที่มาของสมาชิกจากฐานกลุ่มอาชีพต่างๆ ได้มีส่วนร่วมในการให้ความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีก่อนการเจรจาจัดทำความตกลง

2) ความตกลงเขตการค้าเสรีไทย – สหรัฐฯ นั้น อาจทำให้ประเทศไทยต้องมีการออกกฎหมายต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามความตกลงนั้น โดยพิจารณาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน มาตรา 224 ความตกลงเขตการค้าเสรีของรัฐบาลต้องผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา ก่อนมีผลบังคับใช้ ดังนั้นหลังการเจรจาเสร็จสิ้นลง ขอให้รัฐบาลส่งร่างสัญญาฉบับสมบูรณ์ของความตกลงเขตการค้าเสรีให้รัฐสภาพิจารณาให้ความเห็นชอบ โดยมีระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน เพื่อให้รัฐสภาและภาคประชาสังคมได้ศึกษาวิเคราะห์ ตรวจสอบและมีเวทีสาธารณะ เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาสาระและผลกระทบต่างๆ ของร่างสัญญาดังกล่าว และให้รัฐสภามีอำนาจแก้ไขความตกลง ให้เป็นไปตามกรอบการเจรจาที่รัฐบาลได้ขอความเห็นชอบจากรัฐสภาไปแล้ว

2.6 ขอให้รัฐบาลและรัฐสภาพิจารณาออกกฎหมายรองรับการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ เนื่องจากความตกลงทางการค้าระหว่างประเทศ ไม่ว่าในระบบพหุภาคีและทวิภาคี ล้วนแต่มีผลกระทบต่อประชาชน โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงต่อการพัฒนาประเทศอย่างสำคัญ จำเป็นต้องสร้างดุลอำนาจระหว่างฝ่ายบริหาร รัฐสภา และกลไกการตรวจสอบอื่นๆ ดังตัวอย่างกฎหมายของสหรัฐฯ คือ Trade Act 2002 เป็นต้น เนื้อหาของกฎหมายดังกล่าวควรประกอบด้วยหลักการสำคัญดังได้กล่าวแล้วในข้อ 2.5 รวมทั้งการกำหนดสาระสำคัญขั้นต่ำในการเจรจา การจัดทำประชาปรึกษาหารือประชาคม และหลักประกันในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เป็นต้น

2.7 ปรับปรุงกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสม เพื่อรองรับการค้าเสรี เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายแข่งขันทางการค้า และต้องออก

กฎหมายใหม่อย่างรอบคอบและรัดกุม เพื่อคุ้มครองและป้องกันผลเสียต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับประชาชน เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น

3. การเจรจาต้องเป็นไปโดยโปร่งใส และมีกระบวนการในการเปิดเผยข้อมูลที่ได้จากการเจรจาในแต่ละรอบ เพื่อเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนและประชาชน ได้สนับสนุนข้อมูลสำหรับการเจรจาทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ โดยมีกระบวนการประชาปรึกษาหรือประชาพิจารณ์อย่างกว้างขวางหรือประชาคมติดตามความเหมาะสม

4. ในการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ ต้องจัดทำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อให้เป็นไปตามหลักในการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค (รัฐธรรมนูญ มาตรา 74) และเพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจสาระสำคัญและเนื้อหาของความตกลงเขตการค้าเสรี

5. ประเด็นการเจรจาที่รัฐบาลไทยไม่ควรยินยอมตามข้อเสนอของฝ่ายสหรัฐฯ มีดังนี้

5.1 ในภาพรวม การเจรจาต้องให้อยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคเท่าเทียมกันในอธิปไตยแห่งชาติ โดยให้ได้ผลประโยชน์สุทธิตกอยู่กับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศโดยรวม และให้ผลของการเจรจาความตกลงเขตการค้าเสรีนั้น ครอบคลุมถึงการเปิดเสรีระดับมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกาด้วย

5.2 ในด้านการเงิน การธนาคารและการประกันภัย

รัฐบาลควรชะลอการเจรจาการเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายเงินทุน การเปิดเสรีการลงทุนระยะสั้นที่ไม่ใช่การลงทุนโดยตรง (FDI) และบริการทางการเงินเอาไว้ก่อน เพื่อให้มีการเตรียมความพร้อมอย่างค่อยเป็นค่อยไป ตามแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินของประเทศ การปรับปรุงกฎหมายทางการเงินที่เกี่ยวข้อง และแนวทางการเจรจาเปิดเสรีด้านการเงินนั้น ไม่ควรใช้แนวทาง Negative list เพราะจะทำให้ไทยเสียเปรียบ สำหรับในธุรกิจหลักทรัพย์ ธุรกิจประกันภัยและธนาคารพาณิชย์ รัฐบาลควรจำกัดการถือหุ้นของต่างชาติ

การเจรจาต้องเน้นความมีอิสระในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมหภาคและเสถียรภาพของค่าเงินของประเทศ โดยเฉพาะการใช้มาตรการสร้างความปลอดภัยให้ดุลการชำระเงิน (Balance of Payment Safeguard) โดยมีบทกเว้นให้ทางการไทยต้องมีความมีอิสระในการควบคุมดูแลเงินทุนไหลเข้าออกที่อาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของเศรษฐกิจมหภาคและเสถียรภาพของค่าเงิน รวมทั้งไม่ควรเจรจาเปิดเสรี เรื่องการค้าบริการทางการเงินข้ามพรมแดน (Cross-border Transaction) เพราะยากในการตรวจสอบและกำกับดูแลเป็นอย่างยิ่ง

5.3 ด้านเกษตรกรรม

5.3.1 ขอให้รัฐบาลชะลอการเจรจาการทำความตกลงเขตการค้าเสรีด้านเกษตรกรรมกับสหรัฐอเมริกาออกไปก่อน เพราะการทำเขตการค้าเสรีที่ผ่านมานั้น ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อเกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยยังไม่มี ความแข็งแกร่งเพียงพอและไม่เห็นด้วยกับการเปิดเสรีนำเข้าสินค้าเกษตรกรรม มิใช่พิจารณาแต่การเจริญเติบโตของการส่งออกและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีได้เป็นหลักประกันในการกระจายรายได้ไปสู่คนไทยส่วนใหญ่อย่างแท้จริง

5.3.2 ไม่เห็นด้วยกับการเปิดเสรีนำเข้าสินค้าเกษตรกรรม ที่ประเทศไทยใช้มาตรการลดภาษีนำเข้า ในขณะที่สหรัฐอเมริกายังคงมีมาตรการสนับสนุนภายในประเทศและอุดหนุนการส่งออก

5.3.3 การเปิดเสรีสินค้าดัดแปลงพันธุกรรม (GMO) ไม่ควรอยู่ในกรอบการเจรจาทางการค้า เพราะมีผลกระทบต่อฐานทรัพยากรชีวภาพและผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

5.3.4 รัฐบาลต้องสนับสนุนให้เกษตรกรและประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียหรือได้รับผลกระทบ มีส่วนร่วมในกระบวนการเจรจา การประเมินผลกระทบ การจัดมาตรการป้องกันและมาตรการเยียวยา

5.4 ด้านทรัพย์สินทางปัญญา

5.4.1 รัฐบาลไม่ควรการนำประเด็นทรัพย์สินทางปัญญามาเจรจาภายใต้ระบบทวิภาคีไทยกับสหรัฐฯ โดยมีการดำเนินการดังนี้

1) ไม่ควรให้มีการขยายการคุ้มครองเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาโดยให้ไทยเพิ่มมาตรฐานมากกว่าข้อตกลงทริปส์ (TRIPS) ภายใต้องค์การการค้าโลก เนื่องจากจะมีผลกระทบต่อผู้บริโภค อุตสาหกรรมยา ภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมชีวภาพทั้งหมด รวมทั้งไม่เห็นด้วยกับการขยายระยะเวลาสิทธิบัตรยาออกไปอีก 5-10 ปี การผูกขาดข้อมูลการทดลองยาและการคุ้มครองสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต

2) ไม่ควรยอมรับการผลักดันให้ไทยเข้าเป็นภาคีสันติสัญญาความร่วมมือสิทธิบัตรระหว่างประเทศ (Patent Cooperation Treaty) การคุ้มครองพันธุ์พืชตามอนุสัญญาคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (UPOV 1991) และสนธิสัญญาบูดาเปสต์ (Budapest Treaty) เพราะจะเป็นช่องทางให้บริษัทข้ามชาติเข้ามายึดครองทรัพยากรชีวภาพของประเทศ

3) ไม่ควรยอมรับให้มีการใช้การคุ้มครองโดยกฎหมายเครื่องหมายทางการค้าตามระบบกฎหมายสหรัฐฯ มาใช้แทนการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

5.4.2 ต้องผลักดันข้อเสนอเชิงรุก เช่น เรียกร้องให้สหรัฐฯ ยอมรับและเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ การคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแพทย์แผนไทย และต้องเปิดเผยที่มาของทรัพยากรชีวภาพที่ใช้ในการยื่นขอสิทธิบัตร เป็นต้น

5.5 ด้านการค้า การบริการ การลงทุนและภาคอุตสาหกรรม

5.5.1 รัฐบาลไม่ควรเจรจาเฉพาะการลดภาษีนำเข้า เพราะอัตราภาษีนำเข้าของสหรัฐฯ อยู่ในอัตราที่ต่ำมากอยู่แล้ว(เฉลี่ย 3.32%) จึงมีผลกระทบต่อสหรัฐฯ น้อยมาก ซึ่งแตกต่างกับการลดภาษีนำเข้าของฝ่ายไทย ซึ่งมีอัตราภาษีนำเข้าสูงกว่ามาก(เฉลี่ย 12.77%) และจะกระทบกับประเทศไทยมากกว่าในขณะที่สหรัฐฯ มีการสนับสนุนภายในและอุดหนุนการส่งออก ดังนั้น รัฐบาลจึงควรเจรจาให้สหรัฐฯ ลดการสนับสนุนภายในและการอุดหนุนการส่งออก รวมทั้งการใช้มาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (Non Tariff Barriers) เช่น มาตรฐานด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชเป็นต้นมา กีดกันทางการค้า และกีดกันในรูปแบบอื่นๆ เพื่อเป็นหลักประกันว่ารายการสินค้าของไทย ต้องสามารถเข้าสู่ตลาดสหรัฐฯ ได้อย่างทั่วถึงโดยไม่มีอุปสรรค

5.5.2 ให้เปิดเสรีด้านการบริการและการลงทุนเฉพาะรายการหรือสาขาที่มีความพร้อมเท่านั้น (Positive list) และไม่ใช่แนวทาง Negative list เพราะไม่ทราบว่าจะมีกิจการหรือสาขาใดที่ไทยไม่ประสงค์จะให้เปิดในอนาคต

5.5.3 เรืองกว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (Rules of Origin) ต้องเจรจาให้มีความเหมาะสม เช่น การกำหนดสัดส่วนของวัตถุดิบภายในประเทศ และไม่จำกัดการนำเข้าวัตถุดิบจากประเทศอื่นจนไทยไม่ได้ประโยชน์จากกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า โดยให้กำหนดสัดส่วนการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศที่เหมาะสมในแต่ละประเภทสินค้า เพื่อให้ประเทศไทยได้ประโยชน์

5.6 ด้านสิ่งแวดล้อม

รัฐบาลควรผลักดันและตอรองให้สหรัฐฯ ยอมรับการเป็นภาคีของอนุสัญญาพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม (Multilateral Environmental Agreements : MEAs) เพื่อป้องกันมิให้นักลงทุนต่างชาติฟ้องร้องต่อรัฐบาล ในกรณีเกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับการลงทุนในอนาคต และการเจรจาต้องมีให้ความตกลงในเรื่องสิ่งแวดล้อมถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นการกีดกันทางการค้าและสินค้า

5.7 ไม่ควรเจรจาในลักษณะที่เป็นการจำกัดอำนาจของตุลาการและอำนาจอธิปไตยของประเทศไทยโดยรวม

5.8 ไม่ควรทำสัญญาในลักษณะที่เมื่อลงนามแล้วมีผลบังคับใช้ทันที โดยควรกำหนดระยะเวลาในการสร้างความพร้อมและปรับตัวที่เป็นประโยชน์กับประเทศไทย แต่ในการยกเลิกสัญญา หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องการยกเลิกสัญญา ควรให้มีผลโดยเร็ว

ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
เรื่อง การเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี (FTA)
ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา

.....

1. ความเป็นมา

รัฐบาลไทยได้ผลักดันให้มีการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี (Free Trade Agreement) กับหลายประเทศ โดยที่ได้ลงนามไปแล้วเช่น ความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย ความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์ และในส่วนของความตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศจีนนั้น ได้มีการเจรจาเพื่อเริ่มลดภาษีหรือเปิดเสรีระหว่างกันก่อนในเรื่องที่พร้อม (Early Harvest)

อย่างไรก็ตาม ความตกลงเขตการค้าเสรีที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างสูงจากประชาชน คือ ความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา เนื่องจากสหรัฐฯ เป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองของโลก อีกทั้งเป็นตลาดส่งออกที่ใหญ่ที่สุดของไทย โดยมีผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ (GDP) ในปี พ.ศ.2546 เท่ากับ 11 ล้านเหรียญสหรัฐฯ (ประมาณ 80 เท่าของ GDP ไทยในปีเดียวกัน) หรือคิดเป็นประมาณ 30 % ของ GDP รวมของโลกประชาคมสหรัฐฯ มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงถึง 37,900 เหรียญสหรัฐฯ (ประมาณ 17 เท่าของรายได้ต่อหัวต่อปีของไทย) ซึ่งบริโภคสินค้าไทยสูงถึงปีละประมาณ 600,000 ล้านบาท หรือประมาณ 15,000 ล้านเหรียญสหรัฐฯ

นอกจากนี้ กรอบการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-สหรัฐฯ นั้น ฝ่ายสหรัฐฯ ได้เสนอกรอบการเจรจาที่ครอบคลุมเบ็ดเสร็จ (Comprehensive) แทบทุกด้านมีการเจรจาในหัวข้อต่างๆ 23 หัวข้อ มีประเด็นครอบคลุมการเปิดตลาดสินค้า การค้าบริการ การลงทุน ทรัพย์สินทางปัญญา การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ เป็นต้น โดยที่ข้อเสนอส่วนใหญ่ต้องการให้ประเทศไทยเปิดเสรีมากกว่ากรอบการเปิดเสรีภายใต้องค์การการค้าโลก (WTO) หรือในบางกรณีเช่น ข้อเสนอเรื่องทรัพย์สินทางปัญญานั้นใช้มาตรฐานที่เข้มงวดกว่ากฎหมายที่บังคับใช้ภายในของสหรัฐฯ อีกด้วย

ความห่วงใยของประชาชน ผู้ประกอบการ ภาคประชาสังคมและกลุ่มต่างๆ นั้น ยังได้ครอบคลุมไปถึงกระบวนการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีอีกด้วย ดังที่หลายฝ่ายได้สะท้อนว่า การเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีนั้น เป็นไปโดยที่ขาดการศึกษาอย่างเพียงพอ ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และขาดกระบวนการพิจารณาโดยกลไกทางรัฐสภาอย่างเพียงพอ

ปัญหาเกี่ยวกับเนื้อหาและกระบวนการเจรจา รวมทั้งบทเรียนจากการที่ได้เจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศไทยกับออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และจีน ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรที่ปลูกผักผลไม้ในภาคเหนือ และเกษตรกรที่เลี้ยงโคนมในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงเป็นสาเหตุสำคัญทำให้เกิดการเคลื่อนไหวคัดค้านการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีของรัฐบาลอย่างกว้างขวาง และสร้างแรงกดดันให้กับนายนิธย์ พิบูลสงครามหัวหน้าคณะเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ ต้องลาออกไปในที่สุด ภายหลังจากการเจรจารอบที่ 6 (ระหว่างวันที่ 9-13 มกราคม 2549) ที่จังหวัดเชียงใหม่

สภาที่ปรึกษา ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งจากฐานกลุ่มต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม จากทุกสาขาอาชีพ และจากทุกภูมิภาคของประเทศ เล็งเห็นถึงความสำคัญของผลประโยชน์และผลกระทบทั้งระยะสั้น และระยะยาวของการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งที่เป็นผลกระทบต่อประเทศไทยโดยรวม และผลที่เกิดขึ้นต่อเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ จึงได้ทำการศึกษา และจัดประชุมเวทีนโยบายสาธารณะเพื่อระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน เพื่อเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ

2. วิธีการศึกษา

2.1 สืบเคราะห์จากงานวิจัย เอกสาร และรายงานต่างๆ เพื่อศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ รวมทั้งของประเทศสหรัฐอเมริกา

2.2 จัดสัมมนาระดมความเห็นจากทุกภาคส่วน ทั้งนักการเมือง นักวิชาการ ภาคเอกชน หน่วยงานราชการ องค์กรไม่แสวงหากำไร สถาบันการเงิน เกษตรกร และประชาชนผู้สนใจ ทั้งในส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง จำนวนมากกว่า 450 คน เมื่อวันศุกร์ที่ 6 มกราคม 2549 ณ ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ ถนนวิภาวดี-รังสิต หลักสี่ กรุงเทพฯ

2.3 เชิญวิทยากรและผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีส่วนร่วมในการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐอเมริกามาให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ณ ห้องประชุมสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อาคารพญาไทพลาซ่า ชั้น 27 ถนนพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2549 โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 80 คน

2.4 นำเสนอต่อที่ประชุมสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในวันพฤหัสบดีที่ 23 กุมภาพันธ์ 2549

3. ข้อเท็จจริงและสถานการณ์ของปัญหาและผลกระทบจากการทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ

ขณะนี้การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีที่ไทยทำกับประเทศต่างๆ เช่น ความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-จีน ซึ่งได้เปิดตลาดสินค้าเกษตรพิกัดศุลกากร 07-08 (ผักและผลไม้) มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2546 ในขณะที่การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-ออสเตรเลียมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2548 และจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-นิวซีแลนด์ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2548 ซึ่งได้ส่งผลกระทบในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

3.1 ผลของการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-จีน

ผลของการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-จีน ทำให้ตลาดของผักและผลไม้ระหว่างไทย-จีน ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น โดยประเทศจีนเป็นผู้ส่งออกผักและผลไม้เข้ามายังประเทศไทยมากกว่า จากสถิติพบว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเดือนมกราคม-มิถุนายน 2548 กับ มกราคม-มิถุนายน 2547 ไทยส่งออกผักและผลไม้ไปจีนเพิ่มขึ้นประมาณ 29.7% ในขณะที่ประเทศไทยนำเข้าผักและผลไม้เพิ่มขึ้นหลายเท่าตัวเมื่อเปรียบเทียบการนำเข้าก่อนการทำข้อตกลง (พ.ศ. 2545) และหลังการทำความตกลง (พ.ศ. 2547) เช่น มีการนำเข้ากระเทียมเพิ่มขึ้น 390% และมีการนำเข้าหอมหัวใหญ่เพิ่มขึ้นอีก 223 % เป็นต้น¹

การนำเข้าจากจีนทำให้ราคาเฉลี่ยกระเทียม หอมหัวใหญ่ หอมแดงที่เกษตรกรขายมีราคาลดต่ำลง 21.1%, 53.25% และ 54.5% ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับราคาก่อนเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี เกษตรกรที่ปลูกหอมกระเทียมต้องลดพื้นที่ปลูกพืชลงจากพื้นที่ปลูกเฉลี่ยประมาณ 22,000 ไร่ ในระหว่างปี พ.ศ. 2540-2545 เหลือเพียงครึ่งหนึ่งเท่านั้นในปี พ.ศ. 2548 ข้อมูลจากตลาดไท² พบว่ากระเทียมจากจีนเข้ามาตีตลาดกระเทียมไทย โดยขณะนี้สัดส่วนของกระเทียมจีนต่อกระเทียมไทยมีสัดส่วนสูงถึง 70:30 ทั้งที่ก่อนหน้านี้การทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี สัดส่วนของกระเทียมจีนมีน้อยมาก ความคาดหวังของบางฝ่ายที่หวังว่ากระเทียมไทยน่าจะสามารถครองตลาดเฉพาะ (Niche Market) เอาไว้ได้ก็เป็นไปไม่ได้ยาก เนื่องจากขณะนี้ ผู้บริโภคได้เปลี่ยนแปลงทัศนคติการบริโภคหันไปนิยมกระเทียมนำเข้ามากขึ้นด้วย

ผลกระทบมิได้เกิดขึ้นเฉพาะเกษตรกรที่ปลูกหอมกระเทียมเท่านั้น แต่ขยายไปยังพืชผักและไม้ดอกเมืองหนาวด้วย เนื่องจากต้นทุนการผลิตจากประเทศจีนต่ำกว่าประเทศไทยมาก ประมาณการว่า มีเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการลงนามความตกลงการค้าเสรีไทย-จีนมากกว่า 200,000

ครอบครัวหรือประมาณ 1 ล้านคน³ (คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร) โดยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรในภาคเหนือ รวมทั้งเกษตรกรที่อยู่ในโครงการหลวง

ข้อสรุปจากการศึกษาหลายชิ้นชี้ชัดตรงกันว่า การทำความตกลงการค้าเสรีไทย-จีนนั้น ขาดการศึกษาข้อมูล ขาดการเตรียมความพร้อมภายใน และขาดความเข้าใจ สภาพตลาดในประเทศจีน อย่างเพียงพอ ดังที่พบว่าแม้ว่าจีนได้ลดภาษีนำเข้าให้กับสินค้าไทยแล้ว แต่ยังมีภาษีในระดับนอกเหนืออัตราสูงถึง 17% อีกทั้งผักและผลไม้จากจีนที่ไทยนำเข้าก็ยังมีปัญหาสารเคมีตกค้างเกินมาตรฐานที่กำหนด นอกจากนี้ยังมีปัญหาการหลบเลี่ยงภาษีศุลกากร และจีนกลับมีมาตรการอุดหนุนมาย้อย่างเข้มงวด จนทำให้สินค้าผลไม้ของไทย ต้องนำเข้าเป็นจำนวนมากจากการใช้เวลาในกระบวนการตรวจสอบของจีน ในขณะที่ไทยยังขาดการพัฒนาในด้านการบริหารจัดการนำเข้าและการกำกับดูแลด้านคุณภาพและมาตรฐาน

3.2 ความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย

หากไม่นับความตกลงการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ซึ่งเกิดขึ้นก่อนแล้วนั้น ความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย ถือได้ว่าเป็นความตกลงการค้าเสรีฉบับแรกที่มีผลบังคับใช้ โดยสมบูรณ์ ในสมัยรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี โดยข้อตกลงนี้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2548

จากสถิติของกระทรวงพาณิชย์พบว่า อุตสาหกรรมที่ได้ประโยชน์อย่างชัดเจน คือ อุตสาหกรรมรถยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ และอุตสาหกรรมอาหาร โดยกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์ รถยนต์และอุปกรณ์นั้น มีการส่งออกเพิ่มขึ้นถึง 75.7% ในช่วง 10 เดือนแรกของการทำความตกลงการค้าเสรี⁴ และการส่งออกกุ้งแช่เย็นและแช่แข็งส่งออกเพิ่มขึ้น 45.5% ในช่วง 7 เดือนแรกของการทำความตกลงการค้าเสรี ในขณะที่อุตสาหกรรมสิ่งทอยังไม่เห็นผลประโยชน์ที่ชัดเจนนัก เนื่องจากมีการส่งออกเพิ่มขึ้นเพียง 8 % เท่านั้นในช่วง 10 เดือนแรก เช่นเดียวกับผลประโยชน์อย่างอื่นที่เราคาดว่าจะได้รับ เช่น การลงทุนเกี่ยวกับร้านอาหารและบริการของคนไทยในออสเตรเลีย ซึ่งยังไม่เห็นผล

ในอีกด้านหนึ่งนั้น สินค้านำเข้าจากออสเตรเลีย ส่งผลกระทบบอย่างหนักต่อเกษตรกรที่เลี้ยงโคนมโคเนื้อ ตลอดจนเกษตรกรที่ปลูกผลไม้เมืองหนาว จากสถิติพบว่า ในช่วง 7 เดือนแรกของการทำความตกลงการค้าเสรี มีการนำเข้านมดิบเพิ่มขึ้นมากกว่า 300%⁵ ส่งผลกระทบท่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมประมาณ 20,000 ครอบครัว (มากกว่า 100,000 ราย) และธุรกิจต่อเนื่อง 200,000 ราย เนื่องจากต้นทุนนมดิบของออสเตรเลียต่ำกว่าไทยเกือบครึ่งหนึ่ง ข้อมูลจากสมาคมโคนมของไทย

ระบุว่าขณะนี้มีการระบาดของหอยโข่งที่เลี้ยงในบ่อเลี้ยงโคเนื้อสูงถึง 20-30%⁶ (ข้อมูลจากสมาคมโคเนื้อแห่งประเทศไทย)

ผลกระทบที่เกิดขึ้นในทำนองเดียวกับเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อ จะเกิดขึ้นกับเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทยด้วย เนื่องจากมีเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทยสูงถึง 1,000,000 ครอบครัว ครอบคลุมเกษตรกรถึง 5,000,000 คน ในขณะที่เนื้อคุณภาพเดียวกันในออสเตรเลียนั้นมีราคาสูงกว่าเกือบครึ่งหนึ่ง ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในระยะแรก คือ ผลกระทบต่อเกษตรกรที่เลี้ยงโคขุนซึ่งมีประมาณ 5% ของเกษตรกรที่เลี้ยงโคในประเทศไทยก่อน และผลกระทบจะค่อยๆ ส่งผลต่อเกษตรกรทั้งหมด เมื่อผลของการลดภาษีมีผลโดยสมบูรณ์คือเหลือ 0% ในอีก 15 ปีข้างหน้า อย่างไรก็ตาม สมาคมโคเนื้อแห่งประเทศไทยประเมินว่า ผลกระทบดังกล่าวจะเห็นได้อย่างชัดเจนภายในอีก 5 ปีข้างหน้า⁷

กลุ่มผู้ผลิตไวน์และสุราพื้นเมืองเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่จะได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีไวน์และสุรา โดยคาดว่าจะมีผู้ได้รับผลกระทบประมาณ 100,000 ราย⁸

นอกเหนือจากผลกระทบหลักดังที่ได้กล่าวแล้ว เกษตรกรที่ปลูกผักผลไม้เมืองหนาว ก็จะได้รับผลกระทบซ้ำเติมอีกประการหนึ่ง นอกเหนือจากผลกระทบจากการเจรจาความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-จีน เช่น จากสถิติพบว่า การนำเข้าผลไม้เมืองหนาว และอาหารปรุงแต่งจากผักผลไม้นำเข้าจากออสเตรเลียเพิ่มขึ้นถึง 41.4% เกษตรกรที่ปลูกองุ่นและมันฝรั่งในประเทศไทย คือ ตัวอย่างผู้ได้รับผลกระทบในกรณีนี้

ผลของการเจรจาความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-ออสเตรเลีย นอกจากกระทบต่อเกษตรกรเป็นจำนวนมากแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อดุลการค้าของประเทศไทยด้วย ข้อมูลของกรมศุลกากรนับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม- พฤศจิกายน 2548 เมื่อความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย มีผลบังคับใช้ ไทยส่งออกสินค้าตามข้อตกลงจำนวน 5,505 รายการ มูลค่า 117,083 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากช่วงเดียวกันของปีก่อน 31% ขณะที่การนำเข้าสินค้าจากออสเตรเลียตามข้อตกลง มีมูลค่า 121,841 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากช่วงเดียวกันของปีก่อน 59% ส่งผลให้ไทยขาดดุลการค้ากับออสเตรเลียมูลค่า 4,758 ล้านบาท เทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน ไทยเป็นฝ่ายเกินดุลกับออสเตรเลียมูลค่าถึง 12,812 ล้านบาท การขาดดุลดังกล่าว เนื่องมาจากการนำเข้าทองคำและน้ำมันที่เพิ่มสูงขึ้นมากจากปีก่อนหน้า ซึ่งไทยเป็นฝ่ายเกินดุลการค้าออสเตรเลียมาโดยตลอด

3.3 ความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์

ข้อตกลงฉบับนี้มีผลตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2548 เป็นต้นมา ผลของความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทย-นิวซีแลนด์ โดยเฉพาะในส่วนผลกระทบนั้นคงใกล้เคียงกับออสเตรเลียเนื่องจากนิวซีแลนด์เป็นประเทศที่ผลิตโคเนื้อโคนมรายใหญ่ของโลก

4. การเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ และคาดการณ์ผลกระทบ

4.1 ภาพรวม

สาระของการเจรจาการค้าเสรีระหว่างไทยและสหรัฐฯ มิได้มีเฉพาะเรื่องของการลดอัตราภาษีนำเข้าของสินค้าบางรายการสำหรับแต่ละประเทศเท่านั้น แต่สหรัฐฯ ต้องการเจรจาให้ไทยทำความตกลงแบบครอบคลุมเบ็ดเสร็จในอีกหลายเรื่องที่สำคัญ เช่น การลงทุน และการค้าบริการ ซึ่งรวมถึงการเปิดเสรีทางการเงิน การเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายเงินทุน การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และข้อกำหนดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและแรงงาน เป็นต้น ในภาพรวมนั้น ประเทศไทยอาจได้รับผลประโยชน์ในระยะสั้นกับการเปิดเสรีสินค้า การรักษาสีสิ่งแวดล้อม และมาตรฐานแรงงาน เป็นต้น

ก่อนหน้าการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับสหรัฐฯ ทั้งสองประเทศเคยลงนามในสนธิสัญญาทางไมตรี (Treaty of Amity) ที่เริ่มบังคับใช้ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2509 และมีผลสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2548 โดยสนธิสัญญาดังกล่าว ให้ผู้ประกอบการของสหรัฐฯ ได้รับสิทธิพิเศษในการลงทุนในประเทศไทยในทุกสาขาการผลิตและบริการ ยกเว้น 6 สาขา ได้แก่ การขนส่ง การสื่อสาร การธนาคาร ธุรกิจเกี่ยวกับการดูแลเงินฝากหรือเงินลงทุนของผู้อื่น การค้าผลผลิต การเกษตร และการค้าอสังหาริมทรัพย์

การเจรจาทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับสหรัฐฯ นั้น ก่อให้เกิดประโยชน์ในบางสาขา เช่น การส่งออกสินค้าประเภทยานยนต์ขนาดเล็กและชิ้นส่วนยานยนต์ อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องประดับและอัญมณี เป็นต้น อย่างไรก็ตามประโยชน์ที่จะได้รับจากการเปิดเสรีสินค้าดังกล่าว จะเป็นผลประโยชน์ในระยะสั้นเท่านั้น เพราะเมื่อจำนวนประเทศที่สหรัฐฯ จัดทำความตกลงการค้าเสรีเพิ่มขึ้น (ขณะนี้ มีประเทศต่างๆ ที่กำลังอยู่ในกระบวนการเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับสหรัฐฯ อีกหลายประเทศ) ผลประโยชน์จากการได้ลดอัตราภาษีอันเป็นเดิมต่อก็จะหมดไป อีกทั้งอัตราภาษีสินค้านำเข้าเฉลี่ยของสหรัฐฯ ซึ่งอยู่ที่ 3.32% ก็เป็นอัตราที่ค่อนข้างต่ำอยู่แล้ว ดังนั้นการลดลงของอัตราภาษีให้เหลือ 0% จึงส่งผลเปลี่ยนแปลงต่อสหรัฐฯ ไม่มากนัก เมื่อเทียบกับที่ไทยจะต้องลดอัตราภาษีนำเข้าเฉลี่ยจาก 12.77% เหลือ 0%⁹

ในขณะที่ผลประโยชน์มีขอบเขตจำกัดและอาจมีผลเพียงระยะสั้น แต่ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกลับเป็นผลกระทบระยะยาว เช่น ผลกระทบจากการเปิดเสรีการลงทุนและบริการ การเปิดเสรีทางการเงิน การเปิดเสรีเคลื่อนย้ายเงินทุน การยอมรับระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ ซึ่งมีผลอย่างสำคัญต่อความอยู่รอดของกิจการของคนไทย เป็นการเปิดโอกาสให้ต่างชาติเข้ามาครอบครองกิจการและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง และความอยู่รอดของประเทศ รวมทั้งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอำนาจอิทธิพลของไทยของประเทศไทย ทั้งในด้านบริหาร ตุลาการ และนิติบัญญัติ เช่น รัฐบาลไทยต้องแก้ไขกฎหมายให้นักลงทุนต่างชาติได้สิทธิเท่าเทียมกับคนไทยตามหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) การยอมรับระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ จนต้องแก้ไขกฎหมายภายในของไทย และการใช้ระบบอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศในการตัดสินคดีความเกี่ยวกับการลงทุน เป็นต้น

4.2 การเงิน การธนาคาร และการประกันภัย

ในส่วนนี้ สหรัฐฯ เจรจาในลักษณะให้เปิดเสรีทั้งหมดยกเว้นที่ระบุไว้ในรายการ (Negative List) ซึ่งจะมีผลทำให้การบริการที่ยังไม่มีอยู่ในปัจจุบัน แต่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้รับการเปิดเสรีโดยอัตโนมัติ ส่งผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เพราะสินค้าและ/หรือบริการ ทางการเงินรูปแบบใหม่ๆ อาจมีความเสี่ยงสูงสำหรับผู้บริโภคไทย ที่สำคัญที่สุดก็คือในการเจรจาทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับสหรัฐฯ หากไม่จำกัดขอบเขตของประเภทการลงทุน โดยเฉพาะการลงทุนระยะสั้นต่างๆ จะสร้างความเสี่ยงด้านเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและเสถียรภาพของค่าเงิน และความเสี่ยงจะยิ่งมากขึ้นอีก หากข้อตกลงไม่มีข้อบทให้ไทยสามารถดำเนินมาตรการสร้างความปลอดภัยให้ดุลการชำระเงิน (Balance of Payment : BOP Safeguards) และมาตรการรักษาเสถียรภาพของเศรษฐกิจมหภาค และอัตราแลกเปลี่ยน

นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังเจรจาเพื่อให้ไทยรับการปฏิบัติ¹ เยี่ยงคนชาติ (National Treatment) ซึ่งหมายความว่า รัฐบาลไทยต้องปฏิบัติต่อผู้ประกอบการของสหรัฐฯ เท่าเทียมกับคนไทย อันจะส่งผลทำให้ผู้ประกอบการของสหรัฐฯ มีสิทธิเข้ามาประกอบกิจการธนาคารประกันภัย เงินทุนหลักทรัพย์และบริการทางการเงินรูปแบบต่างๆ ทำให้ผู้ประกอบการของไทยอาจไม่มีความสามารถที่จะแข่งขันได้ เนื่องจากความแตกต่างของขนาดเงินทุน และประสิทธิภาพในการดำเนินงานที่น้อยกว่าผู้ประกอบการของสหรัฐฯ ผู้บริโภคไทยอาจจะได้รับประโยชน์จากการแข่งขันในระยะแรก แต่ในระยะยาวอาจจะประสบปัญหาเรื่องการเข้าสู่แหล่งเงินทุนและการบริการทางการเงิน เนื่องจากผู้ประกอบการของ

¹ คำที่เป็นทางการของกระทรวงการต่างประเทศ ใช้คำว่า “ประติบัติ” เช่น ประติบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment)

สหรัฐฯ มีทัศนคติ และมุมมองในการบริหารความเสี่ยงที่ต่างไปจากผู้ประกอบการธุรกิจการค้าของไทย ซึ่งอาจส่งผลให้คนไทยเป็นลูกค้าที่มีความเสี่ยงสูงในทัศนะของผู้ประกอบการของสหรัฐฯ ยิ่งกว่านั้น ผู้ประกอบการของสหรัฐฯ อาจจะถูกขาดตลาดหรือมีอำนาจเหนือตลาด หลังจากที่ผู้ประกอบการธุรกิจการเงินของไทยไม่สามารถแข่งขันได้แล้ว

การค้าบริการข้ามพรมแดน (Cross-border service trade) โดยเฉพาะด้านการเงิน หรือการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ทางสหรัฐฯ ต้องการเจรจาเพื่อให้ไทยยกเลิกข้อจำกัดในการทำธุรกรรม การใช้เทคโนโลยีแม้จะช่วยเร่งให้การเติบโตของธุรกรรมข้ามพรมแดนเกิดขึ้นได้ง่ายก็ตาม แต่การควบคุมดูแลก็ยังมีช่องว่างที่ไม่สามารถตามได้ทัน และก่อให้เกิดปัจจัยความเสี่ยงที่อาจจะกระทบต่อเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจได้ นอกจากนี้อาจเป็นช่องทางในการหลีกเลี่ยงกฎหมายเฉพาะเรื่อง เช่น พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เป็นต้น

4.3 การเกษตร

สำหรับสินค้าเกษตรของไทยโดยส่วนใหญ่ สหรัฐฯ เสนอที่จะลดภาษีนำเข้าเป็นศูนย์ทันที ที่ความตกลงมีผลบังคับใช้ แต่ก็มีสินค้าเกษตรของไทยบางรายการ ที่ทางสหรัฐฯ อาจยังไม่พร้อมลด ภาษีนำเข้าเป็นศูนย์ในทันที เช่น ข้าว พาสต้า ผลไม้แปรรูป น้ำสับปะรด น้ำตาล และปลาทูน่ากระป๋อง เป็นต้น ในขณะที่ไทยเสนอที่จะลดภาษีนำเข้าเป็นศูนย์ทันที ให้กับสินค้าเกษตรของสหรัฐฯ ที่ไทยเป็นผู้ส่งออกสำคัญ หรือที่ไทยไม่สามารถผลิตได้เอง ส่วนสินค้าเกษตรที่มีความอ่อนไหวมากของไทย เช่น เนื้อสัตว์ นม ผลิตภัณฑ์นม ข้าวโพด มันฝรั่ง ชา กาแฟ และหัวหอม เป็นต้น ไทยได้เสนอให้มีระยะเวลา ในการลดภาษีมากกว่า 10 ปี หรือ จัดให้มีการกำหนดโควตาการนำเข้าสำหรับสินค้านี้ดังกล่าว

สหรัฐฯ ได้แสดงท่าทีว่าจะยกเลิกมาตรการการอุดหนุนสินค้าเกษตรส่งออกทุกรูปแบบ (Export Subsidy) แต่ในทางปฏิบัติอาจเป็นไปได้ยากที่จะมีการยกเลิกการสนับสนุนดังกล่าว รวมทั้ง การอุดหนุนภายใน (Domestic Support) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สหรัฐฯ สามารถทุ่มสินค้าเกษตร ขายในตลาดโลกในราคาต่ำกว่าต้นทุนที่แท้จริง เนื่องจากการเจรจาของสหรัฐฯ นั้นต้องเป็นไปตาม กฎหมายการค้าของสหรัฐฯ (Trade Act 2002) และข้อกำหนดในกฎหมาย Farm Security and Rural Investment Act 2002 (Farm ACT 2002) ซึ่งให้อำนาจรัฐบาลสนับสนุนสินค้าเกษตรคิดเป็น มูลค่ามหาศาล

การเปิดเสรีสินค้าเกษตรภายใต้ความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ จะทำให้เกิดผลดี ในระยะสั้นต่อการส่งออกในอุตสาหกรรมเกษตร เช่น ทุเรียน กล้วย ไข่ และอาหารทะเล ผลดีข้อนี้อาจจะ ไม่ได้เป็นไปอย่างที่คาดหวัง เนื่องจากยังมีปัญหาในเรื่องข้อตกลงเกี่ยวกับ การคิดคำนวณตามกฎว่า ด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (Rules of Origin) และปัญหาในทางปฏิบัติ ซึ่งอาจทำให้ไทยเสียเปรียบได้

ตลอดจนมีผลต่อธุรกิจอาหารสัตว์ และธุรกิจที่นำเข้าวัตถุดิบประเภทฝ้าย ถั่วเหลือง ข้าวโพด จากสหรัฐฯ แต่จะส่งผลกระทบต่อเกษตรกรไทยเป็นจำนวนมากที่ปลูกพืชชนิดเดียวกันกับสหรัฐฯ ซึ่งมีจำนวนหลายล้านครอบครัว

นอกเหนือจากนี้ การเปิดตลาดสินค้าเกษตรยังครอบคลุมถึงพืชดัดแปลงพันธุกรรม ซึ่งเป็นประเด็นที่อ่อนไหว และมีผลกระทบในวงกว้างต่อเกษตรกรทั้งด้านพันธุ์ ราคาต้นทุน ผู้บริโภค และความมั่นคงทางอาหารของประเทศในระยะยาว

4.4 ทรัพย์สินทางปัญญา

สหรัฐฯ ได้เจรจาขอให้ไทยเพิ่มมาตรฐานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามากกว่า ข้อตกลงทริปส์ (TRIPs: Agreement on Trade-Related Aspect of Intellectual Property Rights) ภายใต้องค์การการค้าโลก (WTO) และมากกว่าความตกลงทรัพย์สินทางปัญญาที่สหรัฐฯ ทำกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก ตัวอย่างเช่น สหรัฐฯ ได้เรียกร้องให้ไทยขยายระยะเวลาการคุ้มครองยาให้ยาวนานขึ้นกว่า 20 ปี โดยอ้างความล่าช้าในการขึ้นทะเบียน การเรียกร้องให้มีการผูกขาดข้อมูลยา (Data Exclusivity) และการเรียกร้องให้ไทยให้การคุ้มครองการวินิจฉัยโรคและรักษาโรค ข้อเรียกร้องดังกล่าวจะทำให้เกิดการผูกขาดยาในตลาดยาวนานขึ้น เป็นผลให้ยามีราคาแพงและเป็นอุปสรรคต่อราคาและเสถียรภาพในการใช้ยาและการเข้าถึงยา

สหรัฐฯ ยังได้ขอขยายความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่รวมไปถึงเครื่องหมายกลั่นและเสียง ซึ่งจะมีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม และบริการสปาของประเทศไทย ในขณะที่การเรียกร้องให้ไทยเข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญาบูดาเปสต์ (Budapest Treaty) นั้น จะทำให้สหรัฐฯ สามารถเข้าถึงฐานพันธุกรรมจุลินทรีย์ในประเทศไทยโดยไม่ต้องขออนุญาต และไม่ต้องทำสัญญาส่วนแบ่งผลประโยชน์ให้ไทย

ข้อเรียกร้องให้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีว่าด้วยความร่วมมือทางสิทธิบัตร (Patent Cooperation Treaty : PCT) จะมีผลให้สหรัฐฯ สามารถจดสิทธิบัตรได้ง่ายขึ้น เพราะสามารถจดสิทธิบัตรในประเทศใดก็จะมีผลในประเทศอื่นๆ ที่เป็นสมาชิกทั้งหมด ในขณะที่ประเทศไทยจะได้รับผลกระทบในการกลั่นกรองคำขอสิทธิบัตร ทำให้เข้าถึงข้อมูลสิทธิบัตรยากขึ้น เป็นต้น

นอกจากนี้สหรัฐฯ ได้เจรจาขอให้ไทยเป็นภาคีอนุสัญญาคุ้มครองพันธุ์พืช (UPOV 1991) และรับข้อตกลงการขยายการคุ้มครองสิทธิบัตรให้คุ้มครองสิ่งมีชีวิตทุกประเภท ซึ่งจะส่งผลทำให้ไทยไม่สามารถอ้างสิทธิการเป็นเจ้าของพันธุ์พืชและสารพันธุกรรมพืช รวมถึงสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ตาม

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ และอาจทำให้เกษตรกรไทย มีต้นทุนในการใช้ทรัพยากรพืชและสัตว์เพิ่มขึ้น เนื่องจากต้องจ่ายค่าตอบแทนให้เจ้าของสิทธิบัตรพืชและสัตว์ดังกล่าว

ฝ่ายไทยได้เจรจาขอขยายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อให้การคุ้มครองแก่ข้าวหอมมะลิ และผ้าไหมไทย เป็นต้น และได้เจรจาขอขยายการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรชีวภาพ โดยไทยต้องการให้สหรัฐฯ ยอมรับหลักการเรื่องการขออนุญาตล่วงหน้า ก่อนที่จะนำเอาทรัพยากรธรรมชาติของไทยไปใช้ เพื่อป้องกันเรื่องโจรสลัดชีวภาพ (Biopiracy) และจะต้องมีการแบ่งปันผลประโยชน์ ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรนั้น โดยขอให้มีการกำหนดดังกล่าวในขั้นตอนการยื่นจดสิทธิบัตรด้วย เพื่อป้องกันการจดสิทธิบัตรโดยมิชอบ

สหรัฐฯกลับตอรองให้ใช้กฎหมายเครื่องหมายการค้าของสหรัฐฯแทน เพื่อการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) ที่ไทยเรียกร้องนั้น จะเป็นกลอุบายที่สหรัฐฯ ไม่จำเป็นต้องคุ้มครองชื่อของสินค้าที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ชื่อของ “ข้าวหอมมะลิ” และสินค้าอื่นๆ ของไทย อาจถูกแย่งชิงไปใช้ประโยชน์ เพื่อการค้าโดยบริษัทในสหรัฐฯ ได้

4.5 การค้า การบริการ การลงทุน และภาคอุตสาหกรรม

4.5.1 การค้า การบริการ การลงทุน

ในเรื่องนี้สหรัฐฯ เจาะให้เปิดเสรีทั้งหมดยกเว้นที่ระบุไว้ในรายการ (Negative List) และเจรจาเพื่อให้ไทยรับการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) ในลักษณะเดียวกับที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 4.2 สาขาบริการที่สหรัฐฯ ให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือ การโทรคมนาคม การเงิน และการบริการไปรษณีย์ด่วนพิเศษ การเปิดเสรีในสาขาดังกล่าว จะส่งผลกระทบโดยตรงกับผู้ประกอบการรายใหญ่ของไทย และผู้ประกอบการของประเทศอื่นๆ ที่ไม่ได้รับสิทธิการเปิดเสรี และเป็นเหตุให้ประเทศอื่นขอให้ไทยเปิดเสรีในเรื่องดังกล่าวไปด้วย เนื่องจากสาขาดังกล่าวต้องใช้การลงทุนสูง รวมทั้งต้องมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ในขณะที่ผู้ประกอบการทั้งผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมที่อยู่ในฐานะผู้บริโภครจะได้รับประโยชน์จากการแข่งขันที่เกิดขึ้น ยกเว้นในกรณีที่มีการผูกขาดเกิดขึ้นในระยะยาว ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า (Trade Competition Act) ในประเทศไทยยังไม่เข้มแข็งพอ ทำให้เกิดการใช้อำนาจเหนือตลาดโดยไม่ชอบ (Abuse of Market Dominance) และการจำกัดการดำเนินธุรกิจ (Restrictive Business Practice) ตลอดจนปัญหาการผูกขาดตามธรรมชาติ (Natural Monopoly) ที่โดยธรรมชาติไม่มีการแข่งขัน หากกิจการใดอยู่ในมือคนต่างชาติ อำนาจทางเศรษฐกิจก็จะเป็นของผู้ประกอบการนั้นๆ นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังต้องการให้ไทยดำเนินนโยบายที่ส่งเสริมธุรกิจอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อส่งเสริม

ประสิทธิภาพของกลไกตลาด ซึ่งจะส่งผลให้ไทยต้องยกเลิกสิทธิพิเศษของรัฐบาลกิจที่มีเหนือผู้ประกอบการอื่น อันจะส่งผลกระทบต่อรัฐบาลกิจที่ให้บริการเชิงสังคมที่มีได้คำนึงถึงผลกำไรเป็นหลัก

สหรัฐฯ ได้เรียกร้องให้เปิดเสรีทางการเงิน และการเคลื่อนย้ายเงินทุนการโอนเงินออกนอกประเทศสามารถทำได้โดยไม่มีข้อจำกัด ซึ่งจะส่งผลให้ธนาคารแห่งประเทศไทยไม่มีสิทธิควบคุมการไหลเข้าออกของเงินตราที่เกิดจากการค้าเสรีภาคบริการได้ แม้กระทั่งกรณีที่เกิดปัญหาดุลการชำระเงินก็ตาม

การเปิดเสรีด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สหรัฐฯ ต้องการเจรจาทำความเข้าใจความตกลงเขตการค้าเสรี โดยเฉพาะกรณีการให้ดเว้นการเก็บภาษีศุลกากรจากการซื้อขายสินค้าทางอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งจะทำให้มีผลกระทบต่อดุลการค้า มีผลกระทบต่อการค้าภายในประเทศ และมีผลกระทบต่อเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างมากอีกด้วย

ในด้านการลงทุน สหรัฐฯ ได้เจรจาไม่ให้ไทยมีการกำหนดเงื่อนไขการลงทุนซึ่งกำหนดให้นักลงทุนต้องปฏิบัติตามลักษณะที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการจัดตั้ง และประกอบกิจการ รวมทั้งไม่ให้ไทยบังคับถ่ายโอนเทคโนโลยี ซึ่งอาจส่งผลให้ประเทศไทยไม่ได้รับผลประโยชน์เต็มที่จากการลงทุนของสหรัฐฯ ในบางกรณีอาจได้ประโยชน์เฉพาะค่าจ้างแรงงานเท่านั้น

นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังต้องการให้ใช้ระบบอนุญาโตตุลาการอย่างครอบคลุมกว้างขวางในการระงับข้อพิพาท โดยเฉพาะระหว่างเอกชนของสหรัฐฯ กับรัฐบาลไทย ซึ่งระบบอนุญาโตตุลาการนี้เป็นระบบที่อยู่นอกขอบเขตอำนาจของศาลไทย โดยอาจทำให้ฝ่ายไทยเสียเปรียบได้ และยังผูกมัดฝ่ายไทยที่ขาดความพร้อมในการสู้คดีกับผู้ประกอบการสหรัฐฯ และจะนำไปสู่ความขัดแย้งเชิงอุปถัมภ์ระหว่างประเทศในอนาคต

สหรัฐฯ ได้เสนอให้เปิดตลาดสินค้าและบริการสำหรับการจัดซื้อจัดจ้างโดยหน่วยงานทั้งหมดของรัฐบาล ซึ่งจะเป็นผลดีต่อผู้ประกอบการไทยที่จะได้มีโอกาสเข้าไปประมูลสำหรับการจัดซื้อจัดจ้างของสหรัฐฯ ในขณะที่บริษัทสหรัฐฯ จะเข้ามาประมูล การจัดซื้อจัดจ้างในประเทศไทยได้อย่างเสรี

ฝ่ายไทยได้เจรจาให้สหรัฐฯ ยึดหยุ่นในการยอมรับคุณสมบัติของผู้ให้บริการระหว่างกัน เสนอมาตรการการปกป้องและข้อจำกัดเพื่อปกป้องดุลการชำระเงิน รวมทั้งเสนอไม่ให้สหรัฐฯ นำปัญหาแรงงานและสิ่งแวดล้อมมาเป็นข้อกีดกันทางการค้า

4.5.2 ภาคอุตสาหกรรม

สหรัฐฯ เสนอที่จะลดภาษีนำเข้าเป็นศูนย์ทันทีที่ข้อตกลงมีผลบังคับใช้ ส่งผลให้สินค้าไทยกว่า 8,100 รายการจากทั้งหมด 10,500 รายการ สามารถเข้าตลาดสหรัฐฯ ได้โดยปราศจากภาษีนำเข้า โดยสินค้าไทยที่ได้รับการยกเว้นภาษีนำเข้า ได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์เกือบทุกรายการ ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไม้และยาง ผลิตภัณฑ์พลาสติก ผลิตภัณฑ์เหล็ก ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูป เครื่องแก้วและเซรามิก อัญมณี เครื่องประดับ สิ่งทอ และเครื่องนุ่งห่ม บางรายการ ในขณะที่ไทยเสนอที่จะลดภาษีนำเข้าเป็นศูนย์ทันทีให้กับสินค้าของสหรัฐฯ คิดเป็นมูลค่าประมาณ 5,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ 71% ของมูลค่าการนำเข้ารวมของไทยจากสหรัฐฯ ต่อปี โดยส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ไม่มีความอ่อนไหว

กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (Rules of Origin) เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญในการเจรจาทำความตกลง เนื่องจากหากกำหนดกฎได้อย่างเหมาะสมจะสามารถป้องกันการเกิดการบิดเบือนทางการค้า ซึ่งหมายถึงการสวมสิทธิที่จะได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร แต่หากกฎดังกล่าวมีความเข้มงวดมากเกินไป ก็อาจทำให้สินค้านำเข้าไม่ได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร เนื่องจากไม่ผ่านเกณฑ์การพิจารณากฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของสหรัฐฯ ที่ใช้หลัก wholly content ไม่ใช่ local content โดยขณะนี้ได้มีการพิจารณาลักษณะสำหรับสินค้าบางรายการแล้ว ซึ่งอาจได้รับผลกระทบต่อการส่งออกข้อบังคับนี้ เช่น สินค้าปลาทูน่ากระป๋อง สินค้ากาแฟ สินค้ายานยนต์ ชิ้นส่วนและอะไหล่ยานยนต์ เป็นต้น

นอกจากนี้ การที่มีข้อสังเกตว่าในปัจจุบันไทยได้ดุลการค้ากับสหรัฐฯ ถึง 600,000 ล้านบาทหากไทยไม่เร่งการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับสหรัฐฯ จะทำให้ไทยขาดดุลการค้ากับสหรัฐฯ ได้ แต่มีความเป็นไปได้ที่อาจเกิดผลตรงข้ามกันได้ การเปิดเสรีกับสหรัฐฯ จะเกิดผลดีในระยะสั้นเท่านั้น แต่ในระยะยาวแล้วไทยอาจจะขาดดุลการค้ากับสหรัฐฯ ได้เพราะโครงสร้างทางการค้าจะเปลี่ยนไป เนื่องจากสินค้านำเข้าจากสหรัฐฯ เป็นสินค้าประเภททุนที่มีมูลค่าสูง สินค้าที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ยาและเวชภัณฑ์ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ต่างๆ ซึ่งจะต้องจ่ายค่าสิทธิบัตรเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2546-2548) มูลค่าการส่งออกของไทยในทวีปเอเชีย มีอัตราการเจริญเติบโตสูงกว่ามูลค่าการส่งออกไปยังสหรัฐฯ ดังจะเห็นว่า ในปี พ.ศ. 2546 2547 และ 2548 มูลค่าการส่งออกของไทยไปยังสหรัฐฯ เท่ากับ 13,596 15,508 และ 17,064 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ตามลำดับ แต่การส่งออกของไทยไปยังภูมิภาคอาเซียนเท่ากับ 16,486 21,241 และ 24,137 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ตามลำดับ¹⁰ ซึ่งมีมูลค่ามากกว่าและมีอัตราการ

เติบโตสูงกว่า ดังนั้นประเทศไทยจึงมีทางเลือกในการทำการค้ากับต่างประเทศโดยไม่พึ่งพิงตลาดใดตลาดหนึ่งจนเกินไป นับเป็นการกระจายความเสี่ยงและสร้างความสมดุลให้กับการค้าต่างประเทศของไทย

4.6 สังคมและวัฒนธรรม

การเปิดเสรีจะทำให้สินค้าและบริการต่างๆ จากต่างประเทศเข้ามายังประเทศไทยมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสังคมและคุณค่าทางวัฒนธรรมของประเทศไทยด้วย โดยสินค้านำเข้าจากต่างประเทศจะกระตุ้นให้เกิดค่านิยมการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นและสินค้าฟุ่มเฟือย ค่านิยมเกี่ยวกับความหลงใหลในยี่ห้อสินค้าต่างประเทศซึ่งมีอยู่แล้ว จะขยายตัวออกไปมากยิ่งขึ้นที่น่าเป็นห่วง คือ สินค้าทางวัฒนธรรม เช่น การแสดง และสินค้าที่เกี่ยวข้องกับด้านบันเทิง ภาพยนตร์ ดนตรี จะไหลทะลักเข้ามาได้ง่ายยิ่งกว่าในอดีต ความกังวลถึงผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ได้กล่าวข้างต้น ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นที่สำคัญทั้งในการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศออสเตรเลียกับสหรัฐฯ ซึ่งเสร็จสิ้นไปแล้วและการเจรจาระหว่างเกาหลีใต้กับสหรัฐฯ ซึ่งอยู่ระหว่างการเจรจา ดังนั้นผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมจากการทำความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ จึง เป็นปัจจัยหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงในการทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับสหรัฐฯ

5. ข้อเสนอแนะ

ขอให้รัฐบาลชะลอการเจรจาออกไปก่อนจนกว่าประเทศไทยจะมีความพร้อมและในระหว่างที่ชะลอการเจรจาขอให้มีการดำเนินการดังนี้

5.1 การเตรียมความพร้อมของประเทศ

5.1.1 การกำหนดยุทธศาสตร์การค้าระหว่างประเทศและการพัฒนาที่ยั่งยืน

สภาพที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเห็นว่ายุทธศาสตร์การค้าระหว่างประเทศ และการทำความตกลงเขตการค้าเสรีนั้น มีข้อควรพิจารณาตามลำดับความสำคัญ 3 ประการคือ

5.1.1.1 ดุลยภาพระหว่างการค้าเสรีกับเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการพัฒนาประเทศสำหรับสังคมไทยนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาการพัฒนาที่คำนึงถึงความสมดุลระหว่างการส่งเสริมเศรษฐกิจแบบการค้าเสรีและเศรษฐกิจแบบพอเพียง วิถีทางเศรษฐกิจของประเทศเมื่อปี พ.ศ. 2540 นั้น ได้ชี้ให้เห็น ความเสี่ยงของประเทศที่เน้นการเปิดเสรีด้านต่างๆ อย่างกว้างขวาง จนเป็นที่มาของวิกฤติเศรษฐกิจ กิจกรรมต่างๆ จำนวนมากต้องล้มละลาย ประชาชนทุกกลุ่มได้รับผลกระทบ และประเทศชาติต้องกู้ยืมเงินจาก

กองทุนการเงินระหว่างประเทศ บริษัทต่างชาติเข้ามาครอบครอง กิจการของผู้ประกอบการคนไทย เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นกิจการธนาคาร โทรคมนาคม การค้าปลีก และหลายกิจการในอุตสาหกรรมสำคัญๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบันได้พระราชทานปรัชญาและแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียง เพื่อเป็นทางเลือกในการพัฒนาและเป็นทางออกสำหรับภาวะวิกฤติดังกล่าว อีกทั้งเป็นทางเลือกสำหรับการพัฒนาประเทศในระยะยาว ปรัชญาและแนวทางเศรษฐกิจดังกล่าวได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจากประชาชนไทยทุกระดับ แต่น่าเป็นห่วงที่ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ มิได้นำเอาปรัชญาและแนวทางเศรษฐกิจดังกล่าวไปปฏิบัติอย่างเพียงพอ โดยหากพิจารณานโยบายหลายประการของรัฐบาลมีแนวโน้มการเปิดเสรีทางการค้ายิ่งกว่าเดิม ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเสียอีก การผลักดันให้มีการทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ หลายๆ ประเทศในเวลาไล่เลี่ยกัน โดยยังมีได้ศึกษาติดตามผลอย่างครบถ้วน ถูกวิจารณ์ว่าเป็นไปในทิศทางที่ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ดังคำแถลงของกลุ่มนักวิชาการชั้นนำ 83 คน ซึ่งออกแถลงการณ์เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวเมื่อเดือนสิงหาคม 2546 เป็นต้น

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเห็นว่า รัฐบาลควรศึกษาและทบทวนนโยบายต่างๆ เช่น โครงการพัฒนาขนาดใหญ่ (Mega Projects) รวมทั้งการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ ว่าให้เกิดผลที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงได้หรือไม่ อย่างไร

การทำความตกลงการค้าเสรีโดยการเปิดเสรีด้านการบริการ การลงทุน การเงิน และการเคลื่อนย้ายเงินทุนตามที่สหรัฐฯ เรียกร้องนั้น มีความเสี่ยงเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้ประเทศชาติอาจตกอยู่ในสภาวะวิกฤติที่เลวร้ายยิ่งไปกว่าวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540 หลายเท่าก็เป็นได้

5.1.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการเจรจาพหุภาคีกับทวิภาคี

การให้ความสำคัญกับการเปิดเสรีทางการค้าแบบทวิภาคี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำความตกลงการค้าเสรีกับประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เป็นต้น มีความเสี่ยงที่ประเทศซึ่งมีอำนาจการต่อรองน้อยกว่า เช่น ไทยต้องตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ

ศาสตราจารย์ โจเซฟ สติกลิตซ์ (Professor Joseph Stiglitz) แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย สหรัฐอเมริกา นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลปีพ.ศ.2544 กล่าวเตือนอย่างหนักแน่นว่า “มีประเทศน้อยมากเท่านั้นที่จะได้ประโยชน์จากการลงนามการเจรจาแบบทวิภาคี

ประเทศที่เหลือส่วนใหญ่ต่างหลงผิดกันว่าจะได้ประโยชน์ ในขณะที่บริษัทสหรัฐฯ จะหลังไหลเข้ามาลงทุนภายใต้ข้อตกลงทวิภาคี" คำเตือนดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของนักวิชาการชั้นนำอีกหลายท่านของประเทศไทยที่เห็นว่าประเทศไทยควรให้ความสำคัญกับการเจรจาพหุภาคีมากกว่า เนื่องจากมีกรอบการเจรจาที่เป็นธรรมมากกว่า และเปิดโอกาสให้ประเทศที่มีอำนาจการต่อรองน้อยกว่าสามารถรวมตัวกันในการสร้างอำนาจการต่อรองมากกว่าการเจรจาการค้าแบบทวิภาคี

5.1.1.3 ลำดับความสำคัญในการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี

สภาพที่ปรึกษา เห็นว่าการเปิดเสรีทางการค้าแบบทวิภาคีกับประเทศต่างๆ นับสิบประเทศและอีกหลายกลุ่มประเทศนั้น ทำให้เกิดปัญหาในหลายด้านโดยนอกเหนือจากเหตุผลที่ได้กล่าวในหัวข้อที่ 5.1.1.1 และ 5.1.1.2 แล้ว ยังทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ อีกด้วย เช่น ไม่สามารถทำการศึกษาวิจัยวิเคราะห์ได้อย่างละเอียดลึกซึ้งรอบคอบและทันการณ์ก่อนการเจรจา ไม่สามารถสร้างองค์การเจรจาการค้าที่เข้มแข็งมีประสิทธิภาพสูง ไม่สามารถเตรียมความพร้อมของนักเจรจาฝ่ายไทย ขาดการจัดการการเจรจาที่มีประสิทธิภาพ ขาดประสบการณ์ในการเจรจาล้นเปลี่ยนทรัพยากรที่ใช้ในกระบวนการเจรจาและขาดการบริหารข้อตกลงหลังการเจรจาอย่างเพียงพอ ไม่อาจบริหารความตกลงหลายฉบับให้ได้ประโยชน์ตามที่ควรจะเป็น และไม่อาจวางระบบและกลไกในการเยียวยา ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมและทันเหตุการณ์ เป็นต้น

การเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีควรให้ความสำคัญเป็นลำดับต้นๆ กับการเลือกเจรจากับประเทศที่มีขนาดทางเศรษฐกิจใกล้เคียงกันหรือต่ำกว่าก่อน ทั้งนี้เพื่อเรียนรู้ข้อดี ข้อเสีย และนำประสบการณ์ดังกล่าวไปใช้สำหรับการเจรจากับประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่กว่า หรือให้ความสำคัญกับการเจรจาเขตการค้าเสรีในระดับภูมิภาคก่อน โดยเลือกภูมิภาคที่สมาชิกมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจใกล้เคียงกันเพื่อจัดทำความตกลงทางการค้าระหว่างกันก่อน

5.1.2 การปฏิรูประบบเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรี

ภายใต้การพัฒนาเศรษฐกิจที่สร้างดุลยภาพระหว่างเศรษฐกิจแบบพอเพียงกับเศรษฐกิจแบบการค้าเสรีนั้น ต้องตระหนักว่ามีแรงผลักดันให้มีการเปิดเสรีทางการค้าทั้งที่มาจากกลุ่มทุนขนาดใหญ่ในต่างประเทศ และกลุ่มธุรกิจในประเทศที่มีศักยภาพในการแข่งขัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นในการปฏิรูประบบเศรษฐกิจของประเทศ ในภาคส่วนที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงการเปิดเสรีทางการค้าได้ โดย

5.1.2.1 จัดทำการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับการปฏิรูประบบเศรษฐกิจ ประเมินภาคการผลิต การบริการในสาขาต่างๆ เพื่อประเมินสถานะความสามารถในการแข่งขันสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรัฐกับภาคการผลิต การลงทุน การบริการ การเงิน และ

ภาคสังคมเพื่อให้เห็นร่วมกันว่า กิจกรรมใดหรือสาขาการผลิตใด ที่จำเป็นต้องรักษาเอาไว้ ต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน หรืออาจจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจแล้วแต่กรณี

5.1.2.2 สร้างขีดความสามารถและประสิทธิภาพในภาคการผลิตต่างๆ โดยครอบคลุมการพัฒนาคน เทคโนโลยี การจัดการ และอื่นๆ โดยการเปิดเสรีทางการค้ากับประเทศใดๆ ในสาขาใดๆ นั้น ต้องเป็นไปหลังจากที่ภาคการผลิตของประเทศมีขีดความสามารถ และประสิทธิภาพในระดับที่สามารถแข่งขันได้กับประเทศคู่เจรจา ก่อน มิใช่การเปิดการเจรจาไปล่วงหน้าภายใต้ความเชื่อว่า การเปิดเสรีทางการค้าจะกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันในภายหลัง ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

5.1.2.3 สร้างภูมิคุ้มกันให้กับภาคสังคมที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมการเปิดเสรี โดยภูมิคุ้มกันดังกล่าวหมายถึงความรวมถึงนโยบาย มาตรการ และการสร้างกลไกทางกฎหมาย เช่น การมีมาตรการทางสุขอนามัย การบังคับใช้กฎหมายที่ดูแลการผูกขาดทางการค้า หรือออกกฎหมายหรือกลไกมารองรับ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ภาคสังคม

5.2 กระบวนการทำความเข้าใจความตกลง

การเจรจาการค้าระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดทำความตกลงการค้าเสรีนั้น มีผลกระทบอย่างกว้างขวางกับประชาชนส่วนใหญ่ และ/อาจมีผลกระทบกับอำนาจอธิปไตยของประเทศ ดังนั้นการจัดทำความตกลงระหว่างประเทศ จึงควรมีกระบวนการและขั้นตอนที่เหมาะสม ดังนี้

5.2.1 จัดทำงานศึกษาวิจัยอย่างละเอียดก่อนหน้าการเจรจา

งานศึกษาวิจัยที่ทางหน่วยงานภาครัฐได้จัดจ้างให้มีการศึกษาในกรณีการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับหลายประเทศที่ผ่านมา เน้นการศึกษาผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และตั้งอยู่บนสมมติฐาน (Assumption) ที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และสภาพการณ์ที่จะเกิดขึ้นหลังความตกลงมีผลบังคับใช้ ขาดการศึกษาในเชิงรายละเอียดต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบทางลบ เช่น เกษตรกร ที่เลี้ยงโคนม จะได้รับผลกระทบเป็นจำนวนกี่ครัวเรือน ผลกระทบต่อเนื่องจะเป็นอย่างไร เป็นต้น และขาดการศึกษาผลกระทบในทางสังคม สิ่งแวดล้อม และผลกระทบต่อสุขภาพ ในขณะที่เดียวกันการศึกษาเรื่องผลประโยชน์ที่ได้รับก็เป็นไปอย่างกว้างๆ ไม่เอื้ออำนวยให้คณะผู้เจรจาสามารถนำผลงานวิจัยดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่รัฐบาลต้องทำการศึกษาวิจัยถึงผลประโยชน์และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อทุกภาคส่วนอย่างรอบคอบและรอบด้าน โดยศึกษาจากความตกลงที่ประเทศไทยได้ลงนามและมีผลแล้ว ตลอดจนศึกษาผลของความตกลงกับประเทศต่างๆ ที่ได้ลงนามกับสหรัฐฯ ก่อนหน้านี้ โดยครอบคลุมทั้งประเด็นทางเศรษฐกิจ ผลกระทบทางสังคม ความมั่นคง และอธิปไตยของชาติ

5.2.2 กระบวนการตรวจสอบ ติดตาม และการให้ความเห็นชอบความตกลงฯ โดยรัฐสภา

ไม่ว่ารัฐธรรมนูญจะได้บัญญัติไว้เช่นไร และไม่ว่าจะมีกฎหมายบังคับไว้หรือไม่ สภาที่ปรึกษาฯ เห็นว่าความตกลงทางการค้าระหว่างประเทศดังที่รัฐบาลกำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบันกับหลายประเทศและกลุ่มประเทศนั้น มีผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจ โครงสร้างทางสังคม มีผลต่อประชาชนทุกคน รวมทั้งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการพัฒนาประเทศอย่างสำคัญ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้รัฐสภามีส่วนในการตรวจสอบ ติดตาม และให้ความเห็นชอบก่อนที่จะดำเนินการต่อไปใช้ ทั้งในช่วงก่อนการเจรจาและหลังการเจรจาเสร็จสิ้นโดยให้มีการดำเนินการดังต่อไปนี้

5.2.2.1 ในหลักการทั่วไปไม่ว่ารัฐบาลจะทำความตกลงการค้าเสรีกับประเทศใด ขอให้รัฐบาลแจ้งกรอบการเจรจาเขตการค้าเสรีต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบหรือให้รัฐสภารับทราบก่อนการเจรจาไม่น้อยกว่า 6 เดือน เพื่อให้มีความโปร่งใส และรัฐสภาสามารถศึกษา เสนอแนะความเห็น รวมทั้งติดตามตรวจสอบว่าเป็นไปตามกรอบหรือไม่ แม้ว่ารัฐบาลได้เริ่มการเจรจากับสหรัฐอเมริกาไปแล้ว และขอให้รัฐบาลแจ้งกรอบการเจรจาต่อรัฐสภา เพื่อขอความเห็นชอบหรือให้รัฐสภารับทราบ เพื่อเปิดโอกาสให้กระบวนการทางรัฐสภาตรวจสอบการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหาร

นอกเหนือกระบวนการทางรัฐสภาแล้ว สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีองค์ประกอบและที่มาจากฐานกลุ่มสาขาอาชีพอย่างครบถ้วนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ฐานทรัพยากร และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ก็ควรมีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำหรือให้ความเห็นก่อนการเจรจาต่อคณะรัฐมนตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลายกรณีที่ต้องมีการตัดสินใจ เมื่อมีทั้งผู้ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์จากการเจรจา กระบวนการเช่นนี้สร้างความชอบธรรมได้มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับการให้อำนาจคณะเจรจาหรือฝ่ายบริหารเป็นผู้ตัดสินใจแต่ผู้เดียวในการเลือกที่จะเปิด หรือไม่เปิดการเจรจาในภาคการผลิตใด หรือสินค้าใด ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

5.2.2.2 การให้รัฐสภาเป็นผู้ให้ความเห็นชอบความตกลงในขั้นตอนสุดท้ายหลังเสร็จสิ้นการเจรจา เนื่องจากตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปีพุทธศักราช 2540 ในมาตรา 224 วรรคสองระบุไว้ชัดเจนว่า “หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือเขตอำนาจแห่งรัฐ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา” ดังนั้นความตกลงการค้าเสรีที่ไทยทำกับประเทศสหรัฐอเมริกาอาจจะต้องออกพระราชบัญญัติ เพื่อรองรับความตกลง จึงต้องผ่านความเห็นชอบของรัฐสภาก่อนที่จะมีผลบังคับใช้ ดังนั้นหลังการเจรจาเสร็จสิ้นลงขอให้รัฐบาลส่งร่างสัญญาฉบับสมบูรณ์ของความ

ตกลงเขตการค้าเสรีให้รัฐสภาพิจารณาให้ความเห็นชอบโดยมีระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน เพื่อให้รัฐสภาและภาคประชาสังคมได้ศึกษาวิเคราะห์ ตรวจสอบและมีเวทีสาธารณะเพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาสาระและผลกระทบต่างๆ ของร่างสัญญาดังกล่าว และให้รัฐสภามีอำนาจในแก้ไขความตกลง ให้เป็นไปตามกรอบการเจรจาที่รัฐบาลได้ขอความเห็นชอบจากรัฐสภาไปแล้ว

นอกเหนือจากการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่าง ไทย-สหรัฐฯ แล้ว ความตกลงเขตการค้าเสรีที่ประเทศไทยทำกับประเทศอื่นๆ เช่น ออสเตรเลีย ก็อาจเข้าข่ายมาตรา 224 ดังกล่าวได้ ดังนั้น การเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าระหว่างประเทศ จึงจำเป็นต้องผ่านกระบวนการขอความเห็นชอบจากรัฐสภา

5.2.2.3 ขอให้รัฐบาลและรัฐสภาพิจารณาออกกฎหมายรองรับการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ มีความจำเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ทางเศรษฐกิจสังคมของโลกในปัจจุบัน เนื่องจากความตกลงทางการค้าระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการเจรจาการค้าในระบบพหุภาคีและทวิภาคี ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อประชาชน โครงสร้างทางสังคม และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการพัฒนาประเทศอย่างสำคัญ การปล่อยให้ฝ่ายบริหารดำเนินการเจรจาทางการค้าและจัดทำความตกลงกับต่างประเทศ จำเป็นต้องมีกฎหมายควบคุม ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างดุลอำนาจระหว่างฝ่ายบริหาร รัฐสภา และกลไกการตรวจสอบอื่นๆ ดังตัวอย่างกฎหมายของสหรัฐฯ คือ Trade Act 2002 ของ Trade Promotion Authority เป็นต้น เนื้อหาสำคัญในกฎหมายฉบับนี้ควรประกอบไปด้วยหลักการที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ 5.2.2.1 และ 5.2.2.2 กล่าวคือ การแจ้งรัฐสภาล่วงหน้าก่อนการเจรจา และให้รัฐสภาเป็นผู้ให้ความเห็นชอบอนุมัติเมื่อเสร็จสิ้นการเจรจา รวมถึงประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดสาระขั้นต่ำสำหรับการเจรจาในประเด็นสำคัญ การจัดทำประชาภิปราย หรือประชามติ และหลักประกันการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เป็นต้น

ข้อเสนอในการออกกฎหมายนี้ เป็นข้อเสนอร่วมจากหลายฝ่าย ตัวอย่างเช่น ข้อเสนอจาก “คณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาศึกษาการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีของรัฐบาลกับประเทศต่างๆ” ภายใต้คณะกรรมการเศรษฐกิจ สภาผู้แทนราษฎร ในสมัยรัฐบาลทักษิณ 1 และพรรคฝ่ายค้านได้เคยจัดทำร่างกฎหมาย การทำความตกลงระหว่างประเทศเสนอมายังรัฐสภา (ในปี.ศ.2547) แต่ยังไม่ได้รับบรรจุไว้ในวาระการประชุมของรัฐสภา โดยให้เหตุผลว่ามีร่างกฎหมายที่ค้างอยู่ในการพิจารณาของรัฐสภาเป็นจำนวนมากอยู่แล้ว

5.2.3 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

องค์ประกอบของคณะกรรมการที่รับผิดชอบการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีของประเทศต่างๆ เป็นตัวแทนจากองค์กรภาครัฐ ไม่มีตัวแทนจากภาคประชาชน หรือผู้มีส่วนได้เสีย ทำให้ขาดกลไกการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระดับการตัดสินใจ แม้แต่กลุ่มธุรกิจบางกลุ่มยังได้ร้องเรียนเกี่ยวกับข้อจำกัดของตนในการมีส่วนร่วมให้ข้อมูล และมีส่วนร่วมในกระบวนการเจรจา องค์การภาคเอกชนที่ทางภาครัฐให้ความสำคัญในกระบวนการเจรจาและการกำหนดนโยบายจำกัดอยู่ใน 3 องค์กร ได้แก่ สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารไทย และสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ในขณะที่องค์กรอื่นๆ เช่น องค์การภาคประชาชน ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของเกษตรกรและผู้บริโภค ไม่ได้มีส่วนร่วมในระดับเทียบเท่ากับ 3 องค์กรดังกล่าว ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการไม่ได้รับความสำคัญ และส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากขาดการรวมตัวจัดตั้งเป็นองค์กรเช่นเดียวกับองค์กรภาคธุรกิจ

อย่างไรก็ตาม ในระหว่างการเจรจาความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ รอบที่ 6 ที่จังหวัดเชียงใหม่ องค์การภาคประชาชน และภาคนักวิชาการได้รวมตัวกันเป็นเครือข่ายขององค์กรภาคประชาชน 11 องค์กร และมีการเคลื่อนไหวอย่างเข้มแข็ง รัฐบาลควรเปิดโอกาสให้ตัวแทนจากภาคประชาชน มีส่วนร่วมในกระบวนการเจรจาเพื่อให้เท่าเทียมกับองค์กรภาคธุรกิจข้างต้น

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการเจรจาความตกลงเขตการค้าเสรีทั้งจากภาคธุรกิจและภาคประชาสังคม ควรมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกระบวนการเจรจา โดยอาจมีสัดส่วนที่นั่งในคณะกรรมการทุกคณะที่ภาครัฐตั้งขึ้นที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี มิใช่มีแต่ตัวแทนจากฝ่ายรัฐแต่เพียงอย่างเดียวดังที่เป็นอยู่

5.2.4 การจัดทำประชาคมติหรือประชาพิจารณ์หรือประชาปรึกษา

โดยเหตุที่การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีที่มีผลกระทบอย่างสำคัญต่อประเทศชาติทั้งในปัจจุบันและในอนาคต จึงเห็นควรให้มีการออกเสียงประชามติซึ่งตามรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2540 มาตรา 214 ที่เปิดโอกาสดังกล่าวไว้ ดังความตอนหนึ่งว่า “ในกรณีใดที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่ากิจการในเรื่องใดอาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติหรือประชาชน นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีอาจปรึกษาประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภาเพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้มีการออกเสียงประชามติได้” อย่างไรก็ตาม การทำความตกลงเขตการค้าเสรีอย่างน้อยที่สุดควรจะมีการดำเนินการทำประชาพิจารณ์หรือประชาปรึกษาอย่างกว้างขวาง

5.2.5 ความตกลงการค้าเสรีต้องมีทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

เพื่อให้การเจรจาความตกลงการค้าเสรีอยู่ภายใต้ความเท่าเทียมกัน การมีหนังสือสัญญาทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จะเป็นหลักประกันในการตีความข้อสัญญา เพราะในกรณีที่มีข้อขัดแย้งในการตีความ หากมีการตีความเป็นภาษาอังกฤษ ประเทศไทยอาจเสียเปรียบได้ เนื่องจากมีรากฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การใช้หนังสือสัญญาเป็นภาษาไทยยังเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนคนไทยทุกกลุ่ม ซึ่งได้รับผลกระทบจากสัญญาสามารถเข้าถึง ศึกษา และทำความเข้าใจในผลความตกลงดังกล่าวได้มากขึ้นด้วย

5.3 เนื้อหาสาระในประเด็นการเจรจาต่างๆ

5.3.1 ข้อเสนอโดยภาพรวม

5.3.1.1 หลักการเจรจาต้องให้อยู่บนพื้นฐานของความความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในทุกมิติทั้งชาติและผลประโยชน์สุทธิตกอยู่กับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศโดยรวม

5.3.1.2 โดยเหตุที่เนื้อหาในการเจรจาในแต่ละหัวข้อนั้นมีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกัน ดังนั้นในการเจรจาจะต้องวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของแต่ละประเด็นการเจรจาด้วย เช่น ต้องดูความเชื่อมโยงระหว่างหัวข้อการบริการ และการลงทุน กับหัวข้อที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและแรงงาน หรือทรัพย์สินทางปัญญาไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้เห็นความได้เปรียบเสียเปรียบอย่างชัดเจน หลีกเลี่ยงประเด็นซ่อนเร้นหรือแฝงซ่อนไว้ในหมวดอื่นๆ ไขว้ไปมา เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับไทยอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ผลประโยชน์สุทธินั้นตกกับประชาชนและประเทศชาติโดยรวม และหากมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมไทย จะต้องไม่ให้มากกว่าที่จะรับได้ รวมทั้งต้องมีมาตรการในการเยียวยาที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

5.3.1.3 ผลของการเจรจากับสหรัฐฯ ต้องทำให้สินค้า บริการ และการลงทุนจากประเทศไทยมีผลถึงในระดับมลรัฐด้วย แม้ว่าโดยหลักการกฎหมายระดับมลรัฐย่อมไม่ขัดกฎหมายระดับประเทศก็ตาม แต่อาจเป็นไปได้ว่าในแต่ละรัฐอาจจะมีกฎหมายระดับมลรัฐ (State Law) และข้อกำหนดต่างๆ บางแง่มุมอาจแตกต่างกัน ซึ่งถึงแม้ได้มีการลงนามการเปิดเสรีทางการค้าแล้ว แต่จะมีผลเฉพาะระดับประเทศเท่านั้น จึงต้องทำความเข้าใจอย่างระมัดระวังรอบคอบดังตัวอย่างผลของการเจรจาความตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศจีน

5.3.1.4 ไม่ควรทำสัญญาในลักษณะที่เมื่อลงนามแล้วข้อตกลงมีผลใช้บังคับทันที เพื่อสามารถสร้างกระบวนการทางด้านกลไกและสถาบัน รวมถึงการเตรียมความพร้อมในด้านอื่นๆ มารองรับผลจากการเปิดเสรี

5.3.1.5 ความตกลงระหว่างประเทศในลักษณะนี้ อาจมีข้อความที่ระบุผลผูกพันที่ต่อเนื่องไปอีกเป็น 10 ปี แม้อีกฝ่ายหนึ่งได้ยกเลิกสัญญาระหว่างกันแล้วก็ตาม ดังนั้นจึงต้องพิจารณาเนื้อหาของสัญญา ทั้งที่อยู่ในตัวสัญญาระหว่างกันหรือความเชื่อมโยงกับสัญญาอื่นที่ประเทศไทยได้ลงนามไปแล้ว หรือกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องโดยละเอียด เพื่อป้องกันมิให้ผลผูกพันของสัญญากระทบต่อประเทศเป็นระยะเวลาอันยาวนาน

5.3.1.6 หากเกิดความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ แล้วจะถูกประเทศคู่ค้าของไทยที่ได้ทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับไทยไปแล้วหรือยังไม่ได้ทำก็ตาม ก็จะใช้เป็นข้ออ้างต่อรองที่จะได้รับความตกลงเขตการค้าเสรีในเนื้อหา ขอบเขตเช่นเดียวกับสหรัฐฯ หรือมากกว่า เพราะความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ นั้นมีเนื้อหาครอบคลุมเบ็ดเสร็จทุกด้าน ซึ่งอาจทำให้ไทยตกอยู่ในสถานะลำบากต้องยอมให้กับประเทศอื่นๆ ด้วย

5.3.2 การเงิน การธนาคาร และการประกันภัย

5.3.2.1 รัฐบาลควรชะลอการเจรจาเปิดเสรีการเคลื่อนย้ายเงินทุน การเปิดเสรีการลงทุนระยะสั้นที่ไม่ใช่การลงทุนโดยตรง (FDI) และบริการทางการเงินเอาไว้ก่อน โดยต้องมีการเตรียมความพร้อมอย่างค่อยเป็นค่อยไป ตามแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินของประเทศ

5.3.2.2 ควรเร่งศึกษาความตกลงเขตการค้าเสรีที่สหรัฐฯ ได้ทำกับประเทศอื่นๆ เช่น ซิลี และสิงคโปร์โดยละเอียด เพื่อแสวงหากรณีตัวอย่างที่จะเป็นข้อสนับสนุนการเจรจาเพื่อใช้ประโยชน์ในการบรรลุความตกลง โดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ต่อประชาชนเป็นสำคัญ

5.3.2.3 ผลักดันและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ การเงิน ให้สามารถควบคุมดูแลธุรกิจการเงิน และการเปิดเสรี เนื่องจากการค้าบริการจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับกฎระเบียบ ร่างกฎหมายหลายฉบับยังอยู่ระหว่างการพิจารณา เช่น ร่างพระราชบัญญัติสถาบันการเงิน ร่างพระราชบัญญัติสถาบันประกันเงินฝาก กฎหมายเกี่ยวกับธุรกิจประเภท Non-Bank เป็นต้น

5.3.2.4 แนวทางการเจรจาเปิดเสรีแบบ negative list ไม่เหมาะสมกับระดับการพัฒนาของประเทศ เนื่องจากความแตกต่างของระดับการพัฒนาของคู่เจรจา และการพิจารณาผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในภาคต่างๆ ต้องพิจารณาโดยรอบคอบและมีการคำนวณผลได้ผลเสียที่ชัดเจนเท่าที่สามารถกระทำได้

5.3.2.5 รัฐบาลควรจำกัดการถือหุ้นของต่างชาติในธุรกิจต่างๆ ทั้งธุรกิจหลักทรัพย์ ธุรกิจประกันภัย และธนาคารพาณิชย์ เพื่อมิให้กระทบต่อสมรรถภาพในการแข่งขันของสถาบันการเงินของไทย และเพื่อคุ้มครองธุรกิจที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ

5.3.2.6 การเจรจาต้องเน้นความมีอิสระในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมหภาคและเสถียรภาพของค่าเงิน การใช้มาตรการสร้างความปลอดภัยให้ดุลการชำระเงิน (Balance of Payment Safeguard) โดยมีบทยกเว้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้มาตรการในการปกป้องเศรษฐกิจ เช่น ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ เป็นต้น เพราะประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการแข่งขันอันเกิดจากการเปิดเสรีอาจเทียบไม่ได้กับความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่นความเสี่ยงในกรณีที่ผู้บริโภคขาดความรู้ความเข้าใจ เช่น กรณีของตราสารอนุพันธ์ (Derivatives) หรืออื่นๆ ที่ความตกลงเขตการค้าเสรีอำนวยความสะดวกการผลิตทางการเงินใหม่เข้ามาใช้ได้ง่าย และลดทอนอำนาจการกำกับดูแลหรือตรวจสอบ การขาดความรู้ดังกล่าวอาจทำให้เกิดกรณีการสูญเสียทางธุรกิจ การล้มละลายของสถาบันการเงิน ซึ่งมีผลกระทบต่อผู้บริโภคและผลทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

5.3.2.7 ต้องระมัดระวังมิให้มาตรการควบคุมดูแลเงินทุนไหลเข้าออกถูกจำกัดการใช้ ดังกรณีความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างสหรัฐฯ กับสิงคโปร์ เนื่องจากไม่อาจสามารถคาดการณ์ได้ว่า ในอนาคตการเคลื่อนย้ายเงินทุนจะมีรูปแบบเปลี่ยนไปเช่นไร และมาตรการเช่นไรจะมีประสิทธิผลในการควบคุมดูแล ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาเรื่องเสถียรภาพทางเศรษฐกิจดังที่เคยเกิดขึ้นในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจปีพ.ศ.2540 นอกจากนี้ รัฐไม่ควรรับความตกลงที่จะอนุญาตให้นักลงทุนภาคเอกชนของสหรัฐฯ สามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายโดยตรงจากรัฐได้ ในกรณีที่เมื่อมีการดำเนินมาตรการของภาครัฐ เนื่องจากจะทำให้เกิดปัญหาในการตัดสินใจในการดำเนินงานของในด้านต่างๆ

5.3.2.8 ต้องพิจารณาอย่างระมัดระวังในประเด็นการเจรจาที่เกี่ยวข้องกับการค้าบริการข้ามพรมแดน (cross-border transaction) โดยเฉพาะด้านการเงิน รวมถึงความเชื่อมโยงระหว่างภาคการเงินและอื่นๆ เช่น โทรคมนาคม ซึ่งจะมีบทบาทที่เอื้อต่อกัน ในฐานะเป็นช่องทางในการเสนอบริการ เพราะอาจเกิดปัจจัยเสี่ยงต่อเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจและอาจเป็นช่องทางในการหลีกเลี่ยงกฎหมายเฉพาะเรื่อง เช่น กฎหมายป้องกัน การฟอกเงิน รัฐจำเป็นต้องพิจารณา ทั้งในเรื่องของการกำกับดูแล และการแข่งขันที่เป็นธรรม

5.3.2.9 รัฐบาลควรเปิดเผยข้อมูล บอกกล่าวข้อมูลให้ประชาชนได้รับทราบอย่างตรงไปตรงมา และเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนได้สนับสนุนข้อมูลสำหรับการเจรจาทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศให้มากที่สุด

5.3.3 ด้านเกษตรกรรม

5.3.3.1 ขอให้รัฐบาลชะลอการเจรจาจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีด้านเกษตรกรรมกับสหรัฐฯ ออกไปก่อน ทั้งนี้เพื่อประเมินผลกระทบจากการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีที่ประเทศไทยทำกับประเทศอื่นๆ ที่มีผลบังคับใช้แล้ว เช่น การทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับออสเตรเลีย

นิวซีแลนด์ และจีน เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากการทำความตกลงเขตการค้าเสรีที่ผ่านมานั้นสร้างผลกระทบให้เกิดขึ้นเป็นอย่างมากต่อเกษตรกรส่วนใหญ่

5.3.3.2 รัฐบาลต้องสร้างสมดุลของการพัฒนา โดยเปิดโอกาสและสนับสนุนให้เกษตรกรทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียง มิใช่กระตุ้นให้เกิดการเปิดเสรีโดยมิได้สร้างพื้นฐานเกษตรกรรมที่เข้มแข็งของเกษตรกรรายย่อยดังที่เป็นอยู่

5.3.3.3 รัฐบาลและคณะเจรจาพึงตระหนักว่า เกษตรกรและผู้ใช้แรงงานที่เกี่ยวข้องในภาคการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ของประเทศ ผลประโยชน์ และผลกระทบจากการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับสหรัฐฯ ต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นคนไทยที่ต้องเท่าเทียมกับกลุ่มอื่นๆ ต้องเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ยิ่งไปกว่ามองแค่การเติบโตของการส่งออกหรือการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีได้เป็นหลักประกันในการกระจายรายได้ไปสู่คนไทยส่วนใหญ่อย่างแท้จริง

การลงนามความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ จะ ทำให้เกิดปัญหาความยากจนเพิ่มขึ้นอย่างขนานใหญ่ ช่องว่างการกระจายรายได้ของประเทศจะยิ่งถ่างกว้างออกไปมากขึ้น ทั้งที่ขณะนี้สถานะดังกล่าวอยู่ในระดับวิกฤติ

5.3.3.4 ไม่เห็นด้วยกับการเปิดเสรีการนำเข้าสินค้าเกษตรกรรมที่ประเทศไทยให้มาตรการลดภาษี ในขณะที่คู่เจรยายังคงมีมาตรการสนับสนุนภายในประเทศ (Domestic support) เป็นจำนวนเงินมหาศาลในสินค้าชนิดเดียวกันกับที่เกษตรกรเพาะปลูก เช่น ข้าวโพด ถั่วเหลือง มันฝรั่ง เนื้อสัตว์ มันฝรั่ง ออ่งุ่น เป็นต้น การแข่งขันดังกล่าวเป็นการแข่งขันอย่างไม่เป็นธรรม การเปิดตลาดให้สหรัฐฯ โดยระบุว่ามีการปกป้อง (Safeguards) และค่อยๆ ลดภาษีลงเป็นขั้นบันได ไม่ได้ช่วยให้เกษตรกรสามารถอยู่รอดได้แต่ประการใด ดังที่พบว่าเกษตรกรที่เลี้ยงโคนม 20-30% ต้องสูญเสียอาชีพไป ทั้งๆ ที่กำหนดให้มีการลดภาษีแบบขั้นบันไดและให้ระยะเวลาในการลดภาษีให้เหลือ 0% นาน 20 ปี

5.3.3.5 การเปิดเสรีสินค้าดัดแปลงพันธุกรรม (GMO) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเข้าเมล็ดพันธุ์พืชดัดแปลงพันธุกรรม ไม่ควรอยู่ในกรอบการเจรจาทางการค้า ไม่ว่าจะรวมอยู่ในประเด็นเกี่ยวกับการเปิดตลาด หรือซ่อนอยู่ในความตกลงที่เกี่ยวข้องกับสุขอนามัย การลงทุน หรือสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากประเด็นนี้เกี่ยวข้องกับผลกระทบของฐานทรัพยากรชีวภาพ และผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีความตกลงระหว่างประเทศ คือ พิธีสารว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพกำกับอยู่

5.3.3.6 ก่อนการเริ่มต้นกระบวนการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีหรือระหว่างดำเนินการ ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลให้เกษตรกรทราบเป็นระยะ โดยผ่านสื่อมวลชนทุกแขนง รวมทั้งการเปิดเวทีสาธารณะในระดับพื้นที่ โดยใช้กลไกทางสังคมที่เป็นกลาง ทั้งนี้เพื่อป้องกัน มิให้ การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องความตกลงเขตการค้าเสรี เป็นไปในทางที่สนับสนุนข้อดีของการทำ ความตกลงเขตการค้าเสรีเป็นหลักเหมือนกับที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

5.3.3.7 รัฐบาลต้องสนับสนุนให้เกษตรกรและประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือที่ได้รับผลกระทบ มีส่วนร่วมในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการทำความตกลงเขตการค้าเสรีใน ทุกระดับ ตั้งแต่ขั้นตอนการศึกษาวิจัย การเจรจา การติดตามผล การประเมินผลกระทบ และการจัด มาตรการป้องกันและเยียวยา ฯลฯ

5.3.4 ประเด็นทรัพย์สินทางปัญญา

5.3.4.1 รัฐบาลไม่ควรนำประเด็นทรัพย์สินทางปัญญามาเจรจาภายใต้ การเจรจาวิภาคีระหว่างไทยกับสหรัฐฯ รัฐบาลไทยควรยุติการเจรจา เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศ มากกว่าการยินยอมตามข้อเรียกร้องในประเด็นทรัพย์สินทางปัญญาตามข้อเสนอของฝ่ายสหรัฐฯ เนื่องจากผลประโยชน์ที่ได้บางส่วนจากการส่งออกนั้นเทียบไม่ได้กับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากเรื่องนี้ต่อ ทั้งประชาชนไทย เกษตรกร ผู้บริโภคยาทั้งหมด และผู้ป่วย รวมถึงการวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรม ด้านยา และอุตสาหกรรมชีวภาพของไทยในอนาคต

5.3.4.2 สาระสำคัญเกี่ยวกับสิทธิบัตรด้านยาที่ไม่ควรยอมรับโดยเด็ดขาด คือ การขยายอายุสิทธิบัตรยาออกไปอีก 5-10 ปี การผูกขาดข้อมูลการทดลองยา (Data Exclusivity) การเรียกร้องให้หน่วยงานของรัฐเช่น คณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ทำหน้าที่เป็นตำรวจสิทธิบัตร และทำให้ยาสามัญขึ้นทะเบียนล่าช้า การจำกัดการใช้มาตรการยืดหยุ่นของข้อตกลงเรื่องทรัพย์สิน ทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้าภายใต้องค์การการค้าโลก เช่น มาตรการบังคับใช้สิทธิ เป็นต้น

5.3.4.3 รัฐบาลไม่ควรยอมรับได้โดยเด็ดขาดที่จะนำระบบกฎหมายสิทธิบัตร ในสิ่งมีชีวิตที่ครอบคลุมถึงพืชและสัตว์ และไม่ควรรยอมรับการผลักดันให้ไทยเข้าเป็นภาคี การคุ้มครอง พันธุ์พืชใหม่ตาม UPOV 1991 (Union for the Protection New Variety of Plants) และสนธิสัญญา บูดาเปสต์ (Budapest Treaty) เพราะจะเป็นช่องทางที่บริษัทข้ามชาติของสหรัฐฯ และของประเทศอื่น จะมายึดครองและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพของประเทศ ในขณะที่เกษตรกรที่ใช้เมล็ดพันธุ์ จะมีความแพง และไม่อาจแลกเปลี่ยนและเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์เอาไว้ใช้ประโยชน์ในช่วงฤดูการ เพาะปลูกต่อไปได้

5.3.4.4 รัฐบาลไม่ควรยอมรับการนำเข้าการคุ้มครองโดยกฎหมายเครื่องหมายทางการค้าตามระบบกฎหมายเจรจาสหรัฐฯ มาใช้แทนการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) เนื่องจากเป็นหลักการที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง และเป็นช่องทางให้บริษัทเอกชนต่างประเทศ สามารถแสวงหาประโยชน์จากภูมิปัญญา และผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่นต่างๆ ของประเทศไทยได้ ดังกรณีตัวอย่าง ความขัดแย้งเรื่องการคุ้มครองชื่อข้าวหอมมะลิของไทย เป็นต้น

5.3.4.5 รัฐบาลควรผลักดันข้อเสนอเชิงรุก เช่น การเรียกร้องให้สหรัฐฯ ยอมรับและเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ การคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแพทย์แผนไทย การเรียกร้องให้ต้องเปิดเผยที่มาของทรัพยากรชีวภาพที่ใช้ ในการยื่นขอสิทธิบัตร เป็นต้น

5.3.4.6 คณะเจรจาควรเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับข้อเรียกร้องจากฝ่ายสหรัฐฯ เกี่ยวกับประเด็นสิทธิบัตรให้ประชาชนไทยได้รับทราบ เนื่องจากการเปิดเผยข้อเรียกร้องของฝ่ายสหรัฐฯ ไม่เกี่ยวข้องใดๆ กับการเผยแพร่วิทยาการและจุดยืนของคณะเจรจาฝ่ายไทย การเปิดเผยข้อเรียกร้องของฝ่ายสหรัฐฯ จะทำให้สามารถระดมความรู้จากนักวิชาการ และภาคประชาชนเพื่อสนับสนุนการเจรจาได้อย่างเข้มแข็ง และเป็นพื้นฐานอันสำคัญที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมเกี่ยวกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของพวกเขา

5.3.4.7 ในระหว่างที่ชะลอการเจรจาออกไปจนกว่าจะมีความพร้อมนั้น รัฐบาลควรพัฒนาศักยภาพทุกด้านของประเทศในการพึ่งตนเอง เช่น การวิจัยในทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย อุตสาหกรรมยา เกษตรกรรม และเทคโนโลยีชีวภาพ เป็นต้น

5.3.4.8 รัฐบาลควรปรับปรุงนโยบายและกฎหมายเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนให้เข้มแข็งรัดกุมมากขึ้น เช่น ภายหลัง 5 ปี ควรเปิดให้ยาสามัญเข้ามานับจากวันที่ยานั้นออกสู่ตลาดในประเทศใดๆ ก็ตาม รวมทั้งแนวทางในการเพิ่มสมรรถนะนักวิจัย และภาคเอกชนของไทย ให้สามารถแข่งขันทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาได้

5.3.5 การค้า การบริการ การลงทุน และภาคอุตสาหกรรม

เนื้อหาการเจรจาเกี่ยวกับการเปิดเสรีด้านการบริการ การลงทุน และอุตสาหกรรม โดยภาพรวมนั้นสินค้าเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมบางประเภทจะได้ประโยชน์ และเป็นผลบวกทางเศรษฐกิจในระยะสั้น ในขณะที่ผลกระทบต่อภาพรวมนั้นมีมากกว่า และมีผลกระทบยาวนานกว่า แม้ความตกลงจะยกเลิกได้ แต่ในทางปฏิบัติผลของสัญญา จะมีต่อไปอีกเป็นเวลายาวนานได้ ดังนั้น การเจรจาในหัวข้อนี้จึงควรอยู่บนหลักการดังนี้

5.3.5.1 ตระหนักว่าขณะนี้อยู่ระหว่างการเจรจา ยังไม่ได้มีการตกลงอย่างเป็นทางการ หากเห็นว่าไม่เหมาะสมก็ไม่จำเป็นต้องทำความตกลง

5.3.5.2 การเปิดเสรีด้านการบริการและการลงทุนนั้นต้องเจรจาโดยยกยวชื้อกิจการที่เห็นว่ามีควมพร้อมในการเปิดเสรี (Positive List) ขึ้นมาบนโต๊ะเจรจาไม่ใช่เปิดเสรีทั้งหมดโดยยกเว้นกิจการที่ไม่ต้องการให้เปิด (Negative List) เพราะเป็นการยากที่จะคาดการณ์ในอนาคตว่าจะมีกิจการประเภทใดหรือสาขาใดที่เราไม่ประสงค์ให้เปิดมีการแข่งขันโดยเสรี

5.3.5.3 เรื่องกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (Rules of Origin) ต้องเจรจาให้มีความเหมาะสม เช่น การกำหนดสัดส่วนของวัตถุดิบภายในประเทศและไม่จำกัดการนำเข้าของวัตถุดิบจากประเทศอื่นจนไทยไม่ได้ประโยชน์จากกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า โดยกำหนดสัดส่วนการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศที่เหมาะสมในแต่ละประเภทสินค้า เพื่อให้ประเทศไทยได้ประโยชน์

5.3.5.4 ยกประเด็นการเคลื่อนย้ายแรงงานเป็นประเด็นหนึ่งในการเจรจา เนื่องจากต้นทุนค่าแรงงานของประเทศไทยต่ำกว่า เป็นโอกาสที่จะทำให้คนไทยสามารถไปทำงานในสาขาต่างๆ ในต่างประเทศทั้งในด้านการลงทุนและการบริการได้โดยสะดวก ไม่เพียงแต่ ร้านอาหาร เท่านั้น

5.3.6 ประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

รัฐบาลควรต่อรองให้สหรัฐฯ ยอมรับการเป็นภาคีของอนุสัญญาพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม (Multilateral Environmental Agreements : MEAs) ที่ประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ในปัจจุบันหรืออาจจะเป็นในอนาคต โดยบทบัญญัติที่ว่าด้วยการเปิดเสรีการลงทุน ต้องไม่เหนือกว่าบทบัญญัติในเรื่องสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันมิให้นักลงทุนต่างชาติฟ้องรัฐบาล ในกรณีที่เกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับการลงทุนในอนาคต นอกเหนือจากนี้ ต้องพิจารณามิให้ความตกลงในเรื่องสิ่งแวดล้อมถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นการกีดกันสินค้า เหมือนดังที่สหรัฐฯ ใช้เป็นข้ออ้างในการปฏิเสธสินค้าจากประเทศโลกที่สาม ซึ่งมีราคาถูกกว่าผลิตภัณฑ์แบบเดียวกับของตน

5.4 การติดตามผลการบังคับใช้ข้อตกลงทางการค้าและผลกระทบ

ขณะนี้ความตกลงเขตการค้าเสรีที่ประเทศไทยได้ลงนามกับบางประเทศได้ถูกบังคับใช้แล้ว ดังนั้นจึงควรติดตามผลกระทบจากความตกลงดังกล่าวอย่างใกล้ชิด โดยเน้นการติดตามอย่างครอบคลุมผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งในประเด็นที่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายหรือการออกกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อควบคุมดูแลให้เป็นไปในทางที่ปกป้องผลประโยชน์ต่อประเทศและลดความเสียหายที่เกิดขึ้น เช่น การติดตามและประเมินผลกระทบกรณีเกษตรกรปลูกผัก

และผลไม้เมืองหนาว และเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อโคนม หรือการออกกฎหมายหรือกำหนดนโยบาย เพื่อการปกป้องสุขอนามัยของประชาชนในกรณี การนำสินค้าเกษตรที่มีสารพิษปนเปื้อนจากประเทศจีน เป็นต้น

รัฐบาลควรปรับปรุงการบริหารการนำเข้าสินค้าและมาตรการอย่างรอบคอบ และมีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์จากช่องว่างของกฎระเบียบทางศุลกากร และการควบคุมคุณภาพสินค้า การตรวจสอบด้านสุขอนามัย ตลอดจนการปนเปื้อนที่ไม่ได้มาตรฐาน

การติดตามผลของการเปิดการลงทุนของต่างประเทศในกรณีความตกลงเขตการค้าเสรี ไทย-ออสเตรเลีย เช่น กรณีการเข้ามาลงทุนในเมืองทองคำ จะเป็นกรณีตัวอย่างเกี่ยวกับปัญหาของการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับผลกระทบต่อทรัพยากร สิ่งแวดล้อม การควบคุม การโอนผลกำไรออกนอกประเทศ เป็นต้น

5.5 มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้ได้รับผลดีเต็มที่

ธุรกิจที่คาดว่าจะได้รับผลเชิงบวกควรมีแผนงานและกำหนดมาตรการในการส่งเสริม สนับสนุนให้ได้รับผลดีเต็มที่ ทั้งนี้โดยให้ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกระจายไปสู่คนส่วนใหญ่ ทั้งในเชิง ผลประโยชน์ทางการค้า รวมทั้งการกระตุ้นให้เกิดการวิจัยและพัฒนา เช่น พัฒนาการรับอุตสาหกรรม สิ่งทอ และเครื่องนุ่งห่ม อาหาร ชิ้นส่วนยานยนต์ อัญมณี การบริการบางสาขา เป็นต้น

5.6 การเยียวยาและการบรรเทาผลกระทบ

สภาที่ปรึกษา เห็นว่าขณะนี้รัฐบาลยังไม่มีมาตรการที่รองรับผู้ได้รับผลกระทบอย่าง เพียงพอ เช่น จากประสบการณ์การทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศจีน ออสเตรเลีย และ นิวซีแลนด์ ที่ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าถึงแม้ว่าจะมีการระบุว่า มีกองทุนเพื่อเยียวยาผลกระทบหนึ่งหมื่น ล้านบาท แต่ปัจจุบันยังไม่มีโครงการและผู้รับผิดชอบอย่างเป็นทางการที่จะช่วยเหลือเกษตรกร ดังนั้น จึงควรดำเนินการในเรื่องนี้อย่างเร่งด่วน ดังต่อไปนี้

5.6.1 วางหลักเกณฑ์วิธีการในการดำเนินงาน เช่น การเกลี้ยผลประโยชน์จากผู้ได้ มายังผู้เสีย โดยจัดตั้งกองทุนของรัฐที่มีคณะกรรมการกำกับดูแล และกลุ่มที่ได้รับผลกระทบต้องมี บทบาทในคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นดังกล่าว

5.6.2 มาตรการป้องกัน เช่น การตั้งมาตรฐานสุขอนามัย หรือมาตรฐานความปลอดภัย หรือมาตรฐานอื่นใด ที่ปกป้องเกษตรกรหรือผู้บริโภคในประเทศ เพื่อป้องกันการไหลทะลักของสินค้าที่ ไม่พึงประสงค์ หรือมีคุณภาพต่ำเข้ามาในประเทศไทย เป็นต้น

5.6.3 รัฐบาลควรดำเนินการอย่างเร่งด่วน เพื่อบรรเทาผลกระทบต่อกลุ่มเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบแล้วอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะเกษตรกรที่ปลูกพืชตระกูลหอม ผัก และผลไม้เมืองหนาว และเกษตรกรกลุ่มโคเนื้อโคนม โดยหากปราศจากระบบกลไกปกป้องและการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกรณีการทำความตกลงเขตการค้าเสรี ซึ่งมีมากกว่า 1.5 ล้านครอบครัวนี้ได้นับเป็นเหตุผลเพียงพอแล้วที่รัฐบาลจะชะลอการทำความตกลงเขตการค้าเสรีกับต่างประเทศเอาไว้ก่อน

6. สรุป

สภาพที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติประสงค์จะเห็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ได้ดุลยภาพระหว่างเศรษฐกิจแบบพอเพียงและการเปิดการค้าเสรี แต่ผลของการดำเนินการเท่าที่ผ่านมาไม่มีได้เป็นไปตามหลักการดังกล่าว จึงเสนอต่อรัฐบาลให้ชะลอการเจรจาทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาเอาไว้ก่อน

การเปิดเสรีทางการค้าอย่างระมัดระวังนั้นจึงจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ และจะต้องเป็นการเปิดการค้าเสรีที่มีความเป็นธรรม มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน มีการเตรียมความพร้อม มียุทธศาสตร์ในการดำเนินการ และมีกระบวนการดำเนินงานที่โปร่งใส และให้มีส่วนร่วมโดยคำนึงถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างรอบคอบ และให้ผลประโยชน์สุทธิตกอยู่กับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ จึงจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน และสังคมไทยที่อยู่ดีมีสุขตลอดไป

ข้อมูลอ้างอิง

1. ที่มา : งานศึกษาของกรมการต่างประเทศวุฒิสภา เรื่องการศึกษาผลกระทบการจัดตั้งเขตการค้าเสรีของประเทศไทย กันยายน 2548 และสถิติของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
2. ที่มา : คำให้สัมภาษณ์ของนายพีระพงศ์ สาคริก กรรมการผู้จัดการ บริษัทไทย แอ็กโกร เอ็กสเซนส์ จำกัด ผู้บริหารตลาดค้าส่ง “ ตลาดไทย ” ในหนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจวันที่ 13-16 พ.ย. 2548
3. ที่มา : ข้อเสนอแนะจากการศึกษาล่าสุดของคณะกรรมการต่างประเทศของวุฒิสภา
4. ที่มา : เอกสารการประชุมพัฒนานโยบายสาธารณะเรื่อง FTA ไทย – สหรัฐฯ ผลประโยชน์และผลกระทบ จัดโดยสภาที่ปรึกษาฯ เมื่อวันที่ 6 ม.ค. 2549 โดยอ้างอิงจากสถิติของกระทรวงพาณิชย์
5. ที่มา : เอกสารการประชุมพัฒนานโยบายสาธารณะเรื่อง FTA ไทย – สหรัฐฯ ผลประโยชน์และผลกระทบ จัดโดยสภาที่ปรึกษาฯ เมื่อวันที่ 6 ม.ค. 2549 โดยอ้างอิงจากสถิติของกระทรวงพาณิชย์
6. ที่มา : คำชี้แจงของนายอดุลย์ วังตาล นายกสมาคมโพลสเตอร์เซียนในการประชุมเรื่อง FTA ไทย- สหรัฐฯ : ผลประโยชน์และผลกระทบจัดโดยสภาที่ปรึกษาฯ เมื่อวันที่ 6 ม.ค. 2549และบทสัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจวันที่ 18 ม.ค. 2549
7. ที่มา : คำชี้แจงของนายสิทธิพร บุรณันท์ เลขาธิการสมาคมโคเนื้อแห่งประเทศไทย ในการประชุมสัมมนาเรื่อง FTA ไทย- สหรัฐฯ : ผลประโยชน์และผลกระทบ จัดโดยสภาที่ปรึกษาฯเมื่อวันที่ 6 ม.ค. 2549 และคำให้สัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์แนวหน้าวันที่ 12 ส.ค.2548
8. ที่มา : งานแถลงข่าว “ อวสานไวน์ไทย ภายใต้ข้อตกลงเอฟทีเอ ” จัดโดยสมาคมอุตสาหกรรมไวน์และสุราไทย วันที่ 3 ก.ย. 2547 และข้อมูลการสัมภาษณ์เครือข่ายเหล้าพื้นบ้านแห่งประเทศไทย
9. ที่มา : กรมการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ
10. ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย